

Uitgave: de Imkersbond ABTB, de Imkersbond van de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de ZLTO, en de VBBN

14-6
juni
2005

bijen

MAANDBLAD VOOR IMKERS



Maandblad voor imkers ISSN 0926-3357

Jaargang 14, nummer 6, juni 2005

Uitgegeven door de Imkersbond ABTB, de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), de Bond van Bijenhouders Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO) en de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland (VBBN)

Hoofredacteur mw. M.L. Boerjan

Redactie O. Bakker, P. Elshout, M.J. van Iersel, mw A. Schoots en T. Thissen.

Vaste medewerkers mw. N. de Jong, A. Neve, H. Oude Essink, H. Peters en K. Zoet.

Redactiesecretaris mw. M.J.E.M. Canters

Postbus 90, 6720 AB Bennekom Telefoon 0317 422422
Telefax 0317 424180, e-mail redactie@vbbn.nl

Financiële administratie

Spoorlaan 350, 5038 CC Tilburg, telefoon 013-58 36 350
Bankrelatie RABO-bank Tilburg, rekeningnummer 18.52.12.077, (niet voor contributie VBBN) ten name van 'Bijen'.

VBBN Betaling contributie 2004 Postbankrekening: 84 68 01

'Bijen' verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de 15e van de maand (de juli- en augustusnummers worden gecombineerd).
Oplage 7.300

Tarieven voor handelsadvertenties: op aanvraag bij de redactiesecretaris.

Niet-commerciële advertenties in 'Vraag en aanbod':

€ 10, per 20 woorden, elk extra woord € 0,25

Betaling bij opgave.

Alle in 'Bijen' gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs. De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren. Overname van artikelen en illustraties alleen met toestemming van de redactie en dan met bronvermelding.

Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk zes weken vóór de datum van verschijning aan de redactiesecretaris worden opgestuurd. Tekst bij voorkeur via E-mail insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's (niet digitaal). Subverenigingen die een cursus organiseren wordt verzocht hierover beknopte informatie aan de redactiesecretaris te sturen.

Vormgeving en opmaak Grafisch Atelier Wageningen

Druk Drukkerij Modern b.v., Bennekom

Volksvermeerdering in juli/augustus (2)...	Peter Elshout	163
Buitensnippers	Astrid Schoots	165
Uit de imkergemeenschap		
Van imker tot imker	Ko Zoet	166
De boswilg (aanvulling)		168
60 jaar 'De Heidebloem' in Vierhouten		168
Natuur- en Milieu Educatie en bijen	Ton Thissen	169
Koninginnenteelt		
Apidea: een schrandere kastje	At Hendriks/Ton Thissen	170
Plant en bij		
Bijenplant in beeld	Arjen Neve	172
Koninginnenteelt		
Het Kielerkastje	Roelof Waaijer en Ton Thissen	174
De lezer schrijft		
Bijenkastkever	Ben Hilderink	175
Infantiel botulisme	Jan Post	175
Uit het dagboek van een beginner deel 2	Tiny IJff	144
Middeleeuwen?	Hans van Zijl	177
Oxaalzuur	Roel ten Klei	177
Biologie		
Wespen 3	Peter Elshout	178
Uit de imkergemeenschap		
Een opzienbarende bijenvondst	Ton Thissen	180
Petje af voor imkervereniging Ruinen	Ton Thissen	181
Bijengezondheid		
Een nieuwe start zonder vuilbroedsporen	Peter Elshout	184
Uitvindingen		
Weegschaal voor Bijen	Willem de Jong	186
Organisaties		
ABTB Bijgepraat		187
LLTB Jaarvergaderingflits		187
Koninklijke onderscheiding		
Kalender		189
Vraag en aanbod		191
Foto van de Maand	Geert Liebrand	192

Van de redactie

Wij zijn in deze tijd van het jaar druk met 'het houden van bijen'. Een drukproef van Bijen blijft daardoor de wel eens een avond liggen. Nu ik dit zo opschrijf, vraag ik mij af welke zijn nu die werkzaamheden waar we in juni zo druk mee zijn. Zijn we volop aan het honingslingeren, zijn we nog bezig met zwermverhinderend of werken we aan de volkvernieuwing zoals Peter Elshout doet. Peter beschrijft in het hoofdartikel hoe hij de volkvernieuwing combineert met een varraobestrijding met melkzuur. Een bestrijdingsmethode die vriendelijker is dan het verdampen van oxaalzuur zoals Hennie Peters in het meinumnummer beschreef. Wij ontvingen kritische reacties op deze methode, u kunt ze lezen in de rubriek de lezer schrijft.

Ik heb een vraag aan u lezer: wat betekent volkvernieuwing voor u? Betekent het bevruchtungskastjes vullen, koninginnentelen of het toepassen van de Aalstermethode. Wie van ons werkt er eigenlijk nog met de Aalstermethode? In spanning wacht ik uw reactie af.

Marleen Boerjan

Volksvermeerdering in juli/augustus (2)

Peter Elshout

Het samenstellen van nieuwe volken in deze tijd van het jaar zal onder andere voorwaarden moeten gebeuren dan vroeger in het jaar. De productievolken hebben veel jonge bijen die waarschijnlijk niet meer op een echte dracht zullen vliegen. Zeker als de volken nog een overjarige koningin hebben is de kans groot dat door hun aanwezigheid het volk nog zal zwermen.

Met de afname van de inmiddels verzegelde honing, worden de opzittende bijen afgenomen om nieuwe volken te maken. Voordat de HB er af worden genomen wordt rook in het vlieggat en tussen de twee BB geblazen. Veel bijen zullen door de rook naar de HB lopen. Nu binnen 1 á 2 minuten de HB afnemen om te voorkomen dat de bijen teruglopen naar de BB. Als deze handeling bij goed weer wordt uitgevoerd zullen vooral jonge bijen in de afgenomen HB zitten. Veeg alle bijen van de honingramen af in de vooraf nat gesproeiende trechter van de zwermkast. Spoei daarbij ook de bijen een beetje nat met water of melkzuur. Dit voorkomt onnodige onrust. De te vormen kunstzwermen moeten $\pm 1,5$ kg zwaar worden, dus vooraf de zwermkast wegen. De kunstzwermen kunnen uit één of meerdere volken worden samengesteld. Direct na het samenstellen kan nu de varroabestrijding met melkzuur plaatsvinden. De gemaakte kunstzwermen krijgen, na één à twee uur, een bevruchte koningin, opgesloten in een kluisje hangende aan een ijzerdraadje, waarna de zwermkasten met de gazen afsluiting naar boven in een volledig donkere en koele

($\pm 20^\circ\text{C}$) ruimte worden geplaatst. Op het gaas moet een hoeveelheid suikerdeeg worden gelegd omdat de bijen geen gevulde honingmaag hebben. Deze opsluiting duurt tot de volgende dag. In deze tijd kan de geogste honing geslingerd worden.



Het mengen van met melkzuur (door het draaien van de kunstzwermkast) bevochtigde bijen voor een zo goed mogelijke verdeling over al de bijen.

Varroaijt bestrijden

De varroaijt bestrijden met mierenzuur is in dit stadium niet mogelijk omdat er geen broednest is. Het relatief minder agressieve en minder gevaarlijke 15% melkzuur kan direct op de bijen gespreid worden in plaats van water om de bijen het opvliegen onmogelijk te maken tijdens het omkwartieren in hun nieuwe behuizing.

Vooraf wordt eerst het kluisje met de koningin uit de zwermkist gehaald. Twee kg bijen is de hoeveelheid bijen in een goed bezette broedbak. Deze heeft 20 raamzijden, waarop 5 á 8 ml melkzuur 15% per met bijen bezette raamzijde wordt gespoten. Dat houdt in dat voor twee kilo bijen $20 \times (5 \text{ á } 8) = 100$ tot 160 ml nodig is voor een éénmalige bestrijding. Gaan we uit van 50 ml 15% melkzuur per kg bijen, dan heeft een 1,5 kg zware kunstzwerm 75 ml nodig. Besproei de bijen gelijkmatig en



Natsproeien met 15% melkzuur. (Foto's: P. Elshout)

meng ze door met de kunstzwermkast te draaien. Na de behandeling worden de bijen in een lege bak op een gesloten bodem met open varroabodem gestoten, waarna een tweede bak met vers uitgeslingerde jonge raten er op wordt geplaatst.

(De varroabestrijding met melkzuur kan ook direct na het samenstellen van de kunstzwerm plaatsvinden, voordat de koningin wordt toegevoegd). Voeg aan dit jonge ratenbestand een raam met stuifmeel toe. In deze tweede bak wordt het kooitje met de koningin tussen de raten geplaatst. De bovenbak wordt vervolgens direct afgedekt, waarna het bijenvolk in wording nog één á twee dagen op een beschaduwde plaats, in gestoten toestand blijft staan. In deze tijd zullen de bijen de vooraf met water bevochtigde, vers geslingerde raten uitlikken en repareren. Gaat het om jonge raten zonder honingresten, dan een raam met verzegeld voer of raam met voederdeeg toevoegen; nooit een raat met open voer omdat dit tot de dood van de hele kunstzwerm kan leiden. De bijen zullen zich na het inslaan snel om de nog altijd gekluisde moeder scharen en haar voeren door het gaas van het kluisje. De twee dagen opsluiting zijn beslist nodig voor het schoonlikken en repareren van de raten en de eenwording van het volk. Na de opsluiting wordt de vliedspleet, of vroeg in de morgen of 's avonds laat geopend, de koningin achter suikerdeeg geplaatst en dagelijks de kunstzwerm spaarzaam

164



De dag na het maken van de kunstzwerm worden de bijen in een lege bak op bodem geslagen, waarna de tweede bak, met vers geslingerde jonge raten en gekooide moeder, hierop wordt gezet voor nog eens twee dagen opsluiting.



Na het maken van de kunstzwermen mag men niet vergeten deze te voeden met suikerdeeg. Samen eten, een jonge bevruchte moeder en een koude en donkere plaats zijn ingrediënten voor de eenwording.

gevoed. Deze methode is zeer succesvol en is ideaal om dure teeltkoninginnen in te voeren. Omdat één melkzuurbehandeling niet afdoende is moet een tweede uitgevoerd worden voordat het volk gesloten broed heeft. Eenvoudiger is het om in de late avond, de dag voor het openen van de vliedspleet, het volk met oxaalzuurdamp of met oxaalzuur suikerwater te behandelen. De dag na het vrijgeven van de vliedspleet wordt eveneens de onderbak verwijderd, waarna het volk twee weken met rust gelaten wordt.

Klein beginnen om gezond groot te worden

Het opkweken van nieuwe volken kan uiteraard op vele manieren. Om de risico's en het verlies van bijen te beperken is voor het opzetten van volken gekozen voor kleine eenheden als drieramers in plaats van tienramers. Het vooraf maken van een VBA (verzamel broedaflegger) zou achterwege kunnen blijven, maar dan is op dat moment geen mijtenbestrijding en geen mijtenvrije koninginnteelt mogelijk. Het op deze manier opzetten van nieuwe volken, met daarin een geïntegreerde bestrijding van mijten d.m.v. organische zuren wordt door mij al vele jaren met succes toegepast. Om deze jonge volken relatief mijtenvrij te laten overwinteren zal uiteraard nog een éénmalige bestrijding met oxaalzuur of twee bestrijdingen met melkzuur, in een periode waarin geen gesloten broed aanwezig is, uitgevoerd moeten worden. Voor meer informatie over het bestrijden van mijten met organische zuren, zie BIJEN 2001: blz. 295, 2002 blz. 51, 184, 231, 2003 blz. 210.

Referentie

Een aantal principes zijn ontleend aan het Rotatieprincipe van het Duitse instituut für Bienenkunde in Celle.

Vogelzaad in de bijenkast

Dr. Wyatt Magnum van de universiteit in Washington beschrijft hoe in zijn omgeving in februari vaak flink wat bijen in vogelvoederhuisjes te vinden zijn. Omdat er dan in de natuur nog niet veel stuifmeel te halen is, gaan de bijen op zoek naar alles wat erop lijkt, en zo komen zij dan ook bij het opgehoopte graanstof terecht, dat tussen de voerkorrels zit. In een voerhuisje met fijngemalen kuikenzaad vond hij zelfs enige honderden bijen die stof verzamelden en dit verwerkten als echt stuifmeel: uit de haren kammen, zo nodig met wat opgerispte nectar plakkerig maken en in de stuifmeelkorfjes stoppen.

Door nauwkeurig kijken vond hij ook antwoord op de vraag, hoe toch steeds die kleine gierstkorreltjes in de schuifla terecht kwamen: op een van de foto's is een bij te zien met in haar stuifmeelkorfje een precies passend rond gierstzaadje, dat bij het rondstruinen in het vogelvoer is blijven plakken aan het beginnende meelklompje.

Gelukkig is dit stoffige gedrag van korte duur: de ontluikende bomen lokken de bijen met echte dracht, en de voederhuisjes zijn dan weer voor de vogels alleen. *American Bee Journal*, februari 2005.

Honingbijen Hawaï verzamelen lavastof

In de lijn van het vorige verhaaltje is ook de waarneming van W.S. Robinson (Casper University, Wyoming), namelijk dat bijen lavastof verzamelen rond felgele wegmarkeringen in een verder grijze omgeving van een vulkanisch Nationaal Park op Hawaï.

Het is bekend, dat bijen in tijden van schaarste allerlei surrogaten verzamelen: zo wordt teer, breeuwmateriaal en verse verf in plaats van propolis gebruikt, en neemt spuitwater en honingdauw de plaats in van nectar. Bij stuifmeel ligt het anders: het meeste zg. valse stuifmeel blijkt nutteloos of zelfs schadelijk voor de bijen te zijn. Hierboven werd al graanstof genoemd, maar bijen verzamelen ook kolenstof en zelfs fijnpoederig insecticide, en nu is er dan ook het verzamelen van lavastof gesignaleerd.

Robinson vergelijkt de felgele wegmarkering in deze plantarme omgeving met gele bloemen waardoor het lavastof eromheen de bijen 'triggert' tot stuifmeel halen. Maar hij vraagt zich ook af of dit lavastof inderdaad zinloos voor de bijen is: misschien is het toch op een nog onbekende manier nuttig, denkend aan sommige apen en papegaaien die klei eten om gifstoffen in hun voedsel te absorberen.

Haalbijen krijgen doorlopend feedback: wanneer de



buiten-snipers

berichten uit de buitenlandse bijenbladen

stuifmeelcellen boordevol zitten, duurt het opbergen van stuifmeel langer; wanneer er even een nectarfile is, beperken de haalbijen zich tijdelijk tot de rijkste nectarbronnen. Maar kunnen stuifmeelhaalsters ook op de een of andere manier leren over de waarde van het gehaalde materiaal? Kortom: Robinson stelt interessante vragen die uitnodigen tot meer onderzoek.

American Bee Journal, maart 2005.

Beren en vliegtuigen; het grote imkeren

De Amerikaanse familie Hilbert (van 'Hilbert's Honeyland') uit Florida zit sinds vijf generaties in de raathoninghandel, voornamelijk van sinaasappelbloesem. De stukken raathoning verkopen zo goed, dat zij met hun 1.500 volken geen eigen slinger hebben! Amerikaanse imkers hebben vaak last van beren; na hun bezoek is er weinig over van de volken en kasten. Schrikdraad, metalen containers, kooiconstructies en andere omheiningen moeten de beren op afstand houden. Bij grootschalige imkers speelt de afstand ook een rol: uitgestrekte landerijen zijn niet makkelijk te controleren. Opdat de familie Hilbert toch de bijenstanden in de gaten kan houden, hebben zij zich een heel klein vliegtuigje aangeschaft, waarmee ze alle standen in een uur kunnen bereiken. Grootvader Bud, de 3^e generatie, heeft het vliegtuigje voor zijn plezier vervolgens zo geschilderd dat het er als een bij uitziet, weliswaar een reuzenbij, met maar twee vleugels, geelzwarte ringen en propellervoelsprietten op de neus.

American Bee Journal, maart 2005.

Allergische reacties

'Bent u wel eens gestoken mijnheer?'. Vaak hoor ik die vraag als ik bij de vitrine in het museum vertel over de bijen. Het antwoord is altijd 'ja', waarbij ik er gelijk aan toevoeg dat het mijn eigen schuld is als er een steek valt want als je bij de bijen wegblijft is de kans op een steek maar klein. 'Ja logisch, maar u moet er toch de honing afhalen?' Dat klopt en daarom probeer ik als imker op een 'bij-vriendelijke' manier te werken.

Jammer alleen dat de bijen het niet altijd begrijpen. Gelijk vertel ik erbij hoe het bij mij als beginnend imker een keer helemaal uit de hand liep. Ik was nog scholier, had slechts twee volken en wilde gigantisch uitbreiden. In het maandschrift voor bijenteelt 'Het

166 Groentje' werden in de rubriek 'speurbijtjes' vier simplexkasten met prima volken aangeboden tegen elk aannemelijk bod en vooral dat laatste was heel belangrijk. Helaas viste ik achter het net, maar er was nog een goed volk in een WBC kast in de aanbieding.

De koop werd gesloten en het volk werd met een vrachtrijder van Gend & Loos vanuit Leerdam naar het vrachtcentrum in Amsterdam vervoerd. Van daaruit werd het volk door mijn vader per bakfiets opgehaald en via de pont over het IJ naar de volkstuin gebracht. De vliegopening was dicht gestopt met doeken, maar regelmatig wisten een paar bijen te ontsnappen en mijn vader had op de pont heel wat uit te leggen. 'Laat het volk eerst tot rust komen voordat je de doeken er uit haalt', stond op een briefje te lezen.

Maar denk je eens in. Je hebt op school de hele dag aan je nieuwe volk gedacht, je komt thuis en je hoort dat het op de stelling staat. Dus fiets pakken en naar de tuin. Daar sta je dan voor je nieuwe volk. Afblijven was de boodschap. Oor tegen de kast, oei wat gingen ze te keer. Dat kan nooit goed zijn. Resoluut trok ik de doeken uit de vliedspleet. Er volgde een massale aanval van een doldrieste meute bijen die het geschud en gehobbel van de reis nog lang niet vergeten waren. Met recht: eigen schuld, dikke bult. Er volgde een forse reactie bestaande uit een vreselijke jeuk en over mijn hele lichaam blaasjes. Om verlichting te krijgen werd ik van top tot teen gedept met watten gedrenkt in azijn. Het hielp perfect. Daarna nauwelijks reactie na een steek. Grote schrik toen ik een jaar of twintig geleden tijdens het afvoeren een wespensteek in een vinger kreeg. De reactie was suizen in mijn oren, tinteling in de linkerarm dat doortrok tot in de borst. Het zweet brak me uit. Via het verslag van een bijeenkomst van de Leidse imkers, waar de heer A.J. Kleinjans, arts-epidemioloog en medisch directeur van

HAL Allergy BV uitleg gaf over allergische reacties na een bijen- en/of wespensteek, weet ik nu dat ik na de bijenaanval een allergische reactie Klasse 2, anafylaxis 1 heb gehad. Anafylaxis 2 geeft zwellingen, denk bijvoorbeeld aan het opzetten van een arm terwijl de persoon in het been gestoken is. Anafylaxis 3 veroorzaakt moeite met slikken en astma-aanvallen en de laatste klasse anafylaxis 4 veroorzaakt een shock en flauwvallen. Meestal komen de reacties na 5 tot 10 minuten. Mensen die direct na een steek plat gaan kunnen ook van angst flauwvallen. Een allergische reactie kan zich nooit bij de eerste steek al uiten. De reactie na een bijensteek is niet gelijk aan die na een wespensteek. Het gif is anders van samenstelling. De heer Kleinjans zoekt nog proefpersonen die allergisch zijn voor bijen- of wespensteken voor het ontwikkelen van een snel werkend allergeen.

Interesse? Bel 0297-23 12 49.

Het jaar vordert

De voorjaarshoning is geslinderd, geklaard, en al dan niet als crèmehoning opgepot. Vorig jaar heb ik op de Zuidlaarder markt een flink aantal potten geënte voorjaarshoning gekocht bij imker Ruud van Eerden van bijenstal 'Langs zij de wilgen'. Hij had er een voortreffelijk product van gemaakt. Even plagiaat plegen: 'Smeuig tot op de bodem'. Helaas is de bodem van de laatste pot in zicht. Voorjaarshoning is voor de verkoop een makkelijke honing. Licht van kleur, zonder een specifieke bijmaak en na een goede verzorging fondantzacht. Bovendien erg geliefd bij kinderen. Die houden meestal niet van honing met een uitgesproken smaak. Ik heb dat honderden keren gezien bij het 'eerst even proeven' voordat door pa of ma een potje honing werd gekocht. Op een enkele uitzondering na is de later in het jaar geogste honing donkerder van kleur en sterker van smaak. Voor de goede verstaander heet dat 'kruidig'. Er zitten meer mineralen in. Ik hoorde eens een imker tijdens een uitleg zeggen dat er meer metalen in de honing zaten. Tot mijn verbazing reageerde niemand uit het publiek op die onthulling. In Amerika hangt er aan elke kleur honing een apart prijskaartje. De licht gekleurde soorten brengen de hoogste prijs op. De kleurgradaties lopen uiteen van 'helder als water via extra lichte amber, licht amber, amber, donker amber naar bakkerskwaliteit amber. Van de eerste vier genoemde kleuren verloopt de 'braderieprijs' van \$5,50 tot \$2,40 per pondspot. Net als bij ons hecht het kopend publiek veel waarde aan het streekgebonden product. Het is altijd leuk om aan

de hand van een analyse te laten zien dat er in een potje honing vele duizenden pollen aanwezig zijn afkomstig van diverse planten. Onze bijen hanteren het 'eet gevarieerd, eet gezond' al door de eeuwen heen. Waar of niet waar, het gaat er bij het publiek in als koek. Dat honing nog veel meer kan bevatten dan pollen ondervond imker collega Peter Paardekooper van de imkervereniging Arnhem/Velp e.o. Zijn verhaal.

Goudgele honing

'Volle honingkamers. Een prachtig gezicht. Maar mooier is het vlak voordat de imme de raten verzegelt. De goudgele glans is dan het mooist en zo genoot ik vorig jaar zomer meerdere malen van de volle raten. Het was een prachtige glans die me toelachte en ik verheugde me op de vele potten blonde honing die het zou opleveren. Medio augustus was het zover. Er kon geoogst worden. Aan het eind van die zaterdagmiddag tapte ik vele emmers honing af uit mijn slinger. Ik voelde me intussen aan alle kanten wat plakkerig, maar het werk moest in een keer af. Het was een kwestie van doorbuffelen en daarna nog even de slinger van binnen leegschrapen. Terwijl ik met een rubberen 'likkepot' bezig was om de wand systematisch van boven naar beneden schoon te vegen, werd mijn aandacht getrokken door een glinstering op de bodem van de slinger. Het dunne laagje honing dat achterblijft omdat de uitgang van de kraan net boven de bodem zit, straalde een geel schijnsel uit. Weer dacht ik met voldoening aan de mooie goudgele honing die straks mijn potten zou vullen. Toen ik uiteindelijk de zijwanden zover had schoon geschraapt dat ik toe was aan het uitlepelen van de laatste restjes in de richting van het gat van de kraan, viel het me op dat het laagje daar onderin wel erg geel blonk. Voorzichtig veegde ik met mijn likkepot over de bodem en fronste mijn wenkbrauwen bij het horen van een vreemd schurend geluid. Er lag iets op de bodem van de slinger: kleine geelachtige korreltjes. Ik stopte met mijn werk, sloot de kraan van de slinger, schoof de emmer die de laatste restjes van de honing had opgevangen opzij en zette een lege emmer onder de aftapkraan. Ook plaatste ik de fijne honingzeef op de emmer. Als er zand of kleine kiezelstjes in de honing zaten moest ik die koste wat het kost wegzeven. Nadat ik de laatste restjes honing door het kraangat gelepeld had en alles netjes door de zeef gelopen was monsterde ik het sediment in de zeef. Met verbazing zag ik dat het een stuk of twintig kleine gele kiezelstjes waren. Voorzichtig nam ik er iets van tussen mijn vingers. Het glansde en ik wist niet goed wat ik ermee aan moest. Ik besloot de zaak maar even

opzij te zetten en eerst alles schoon te maken. Nadat alle spullen weer afgewassen op hun plaats stonden en ik ook zelf schone kleren aangetrokken had, monsterde ik de zeef met gele korreltjes nogmaals. Het leek wel goud! Ik deed alle korreltjes in een zakje en ging ermee naar mijn overbuurman. Zijn hobby was fossielen en mineralen. Wellicht kon hij me vertellen wat ik in mijn honing had aangetroffen. 'Nou, dat is wel bijzonder', was zijn reactie na enig studiewerk. 'Goud, het zijn kleine goudkorreltjes. Het is wat de goudzoeker stofgoud noemt, kleine korreltjes die in rivieren worden gevonden'. Om zijn gelijk te bewijzen toonde hij mij een potje waarin hij een kleine hoeveelheid stofgoud bewaarde als onderdeel van zijn verzameling. Het was volkomen identiek met de oogst uit mijn honing. Enigszins onthutst ging ik weer naar huis. Hoe kom ik aan goud in mijn slinger? Ik kon uiteindelijk maar een antwoord bedenken: het was met de honing binnen gebracht door de bijen. Maar waar vandaan? Rivieren die stofgoud meevoeren kennen we niet in ons land. Dus zullen de bijen, als zij inderdaad de leveranciers zijn, het ergens anders moeten bemachtigen. Ik zal nog een jaartje moeten wachten om te weten of het inderdaad mijn bijen zijn die mij deze oogst leveren'.

Daar komt de orgelman

De varroamijt overwonnen? Mari van Iersel stelt het artikel in BIJEN 14(4): 114 (2005) weliswaar in de vragende vorm, maar daarmee is die Hongaarse imker Konya wel de man naar mijn hart geworden. Het is ook niet niks waar hij mee komt. Broedkamers met ronde ramen. Door deze alleen maar dagelijks 180 graden te draaien zijn we de varroamijt kwijt en behoort het zwermen tot het verleden. Op zoiets wachten we al jaren. Eindelijk is het dan zo ver. Let op, alles raakt in een stroomversnelling. Iedereen schakelt over op de ronde ramen. Afdeling handel kan de vraag niet aan. Extra personeel wordt ingezet. Lachende gezichten alom. En ons huidige ratenbestand? Weg ermee, op de brandstapel. 'Rond heeft de toekomst'. Herr Dr. Gerhard Liebig van de Landesanstalt für Bienenkunde der Universität Hohenheim heeft het zelf allemaal onderzocht. Weliswaar op een manier waardoor een vergelijk met de oorspronkelijke opzet niet mogelijk is, maar je moet niet zeuren. Volgens mij zit er meer achter en werkt Dr. Liebig met collega's ondertussen aan een manier om in deze nieuwe imkermethode gelijk het slingeren van honing op te nemen. Er is namelijk een treffende overeenkomst tussen draaien en slingeren. Of ben ik de enige die dat ziet.

Nu wil ik geen complottheorie ontwikkelen, maar volgens mij heeft Peter Elshout connecties aan de Universitat Hohenheim. In het artikel 'Krijgt koolzaad weer een kans in Nederland' (BIJEN 14(4): 106-107 (2005) introduceert hij, zonder het te zeggen, een nieuwe variëteit koolzaad die waarschijnlijk heel veel honing geeft. Bekijk de foto maar eens goed. Bovendien kennen Peter Elshout en Mari van Iersel elkaar. Ze zitten samen in de redactie. Het zal dus wel niet toevallig zijn dat beide artikelen gelijktijdig verschijnen! Mij draaien ze geen loer! Het een staat niet los van het ander.

Het weer in juni

Voor het midden van het land geldt over de periode

1971-2000 als gemiddelde: 187 uren zonneshijn, 72 mm neerslag en een maximumtemperatuur van 19,8°C.

Junimaanden					
Jaar	Zon	(uren)	Neerslag	(mm)	Max.temp °C
2000	N		-		+ 21,1
2001	+		-	(50)	N
2002	N		N		+ 21,5
2003	+	(255)	-	(40)	++ 23,7
2004	N		N		N

Geraadpleegd

Verslag bijeenkomst 28-1-2005; 'De Stertselaar', imkervereniging Leiden e.o. 29(2): 2(2005)
 Peter Paardekooper, Goudgele honing. De Bijenstal, Imkervereniging Arnhem/Velp e.o. 31(1): 20(2005).

bijen

UIT DE IMKERGEMEENSCHAP

60 jaar 'De Heidebloem' in Vierhouten

Op 17 oktober 2005 bestaat afdeling 'De Heidebloem' van de ANI zestig jaar. Om dit te vieren organiseert de jubileumcommissie op 1 oktober 2005 een landelijke honingkeuring in Dorpshuis 'De Horsterhoek', Elspeterweg te Vierhouten. Het programma is als volgt:

- 13.00-14.30 uur: inleveren van de te keuren honing en honingproducten.
- 14.30 uur: begin honingkeuring.
- 14.30-19.00 uur: bezichting van de tentoonstelling met diverse stands.
- 19.00 uur: bekendmaking van de uitslag, met uitleg.

Er zal gekeurd worden in de volgende klassen: vloeibare honing, cremehoning, gekristalliseerde honing, kristalliserende honing, heide melangehoning, heidehoning, zomerraathoning, heideraathoning en raathoning in flacon.

De keuringseisen voor te keuren producten kunt u vinden in het groene boekje 'Algemeen keuringsreglement'. U kunt dit keuringsreglement tegen betaling van een kleine vergoeding aanvragen bij uw eigen bijenteeltorganisatie.

Heeft u belangstelling voor de wijze waarop de honing gekeurd gaat worden, neemt u dan contact op met de honingcommissie van 'De Heidebloem', 0318-55 18 58 of 0318-59 15 03. Op 1 oktober zal daarvoor in de pauze gelegenheid geboden worden.

bijen

UIT DE IMKERGEMEENSCHAP

De boswilg (aanvulling)

In de monografie van de boswilg (zie voor een beknopte beschrijving BIJEN 14(3): 85 (2005) werd beloofd dat de resultaten van de evolutie van de in de lente van 2003 gezaaide boswilgen te gepaste tijde zouden medegedeeld worden. De bezitters van die monografie kunnen nu reeds de tabel op **bladzijde 8** aanvullen met volgende gegevens, opgenomen in maart 2005:

Tijdstip	Aantal	Niet bloeiende	Mannelijke	Vrouwelijke	Struik M-V	Boom M-V	hoogte
Lente 2005	100	70	20	10	13-8	7-2	1,5 m

Volgend jaar (in 2006) zullen de laatste gegevens op dezelfde wijze medegedeeld worden.

De bloeiende planten werden uit het proefveld verwijderd om later vergissingen uit te sluiten.

De monografie en bijkomende inlichtingen kunnen altijd bekomen worden bij de Imkersgilde De Vlijtige Bie bv, E: rdcroock@pandora.be of bij de auteur Julien Borms, Boudewijnlaan 148, 9300 Aalst, 0032-53-70 44 87.

Natuur- en Milieu Educatie en bijen

Omdat Hennie Peters met vakantie is, neem ik het een keer van hem over.

NME staat voor Natuur- en Milieu Educatie. Het centrum waar ik het over wil hebben bevindt zich in Zevenaar, maar zijn activiteiten betreffen heel de regio De Liemers. 46 Basisscholen hebben zich in het

voorjaar aangemeld voor een kennismaking met de honingbij. Daarvan hebben we meer dan de helft op dit moment (28 april 2005) verwerkt. Er moesten wel zo'n zes imkers aan te pas komen om de excursie voor te bereiden en uit te voeren. Het uitstapje vindt plaats op het centrum, zijnde een vroeger schoolgebouw met ruime tuin en dierweiden en ook een flinke bijenstand. Het grootste gedeelte van de excursie heeft plaats in een ruim leslokaal met bankjes voor het kringgesprek vooraf en ter afsluiting en een flink aantal tafels voorzien van opdrachten en materialen om die opdrachten uit te voeren. De klas is verdeeld in een aantal groepen. Een van die groepen gaat telkens met de imker (die ook de kringgesprekken leidt) naar de bijenstal.

Handleiding en opdrachten

De scholen hebben van te voren een handleiding van dertig pagina's ontvangen met uitgebreide informatie over de honingbij. De juf/meester wordt verzocht hun leerlingen daarover te informeren voor ze op excursie gaan. Ook wordt nauwkeurig omschreven wat de rol is van de leerkracht – meestal vergezeld van enkele ouders – die van de imker en die van het NME-

centrum. De leerlingen (van groep 5/6) krijgen ieder een werkboekje; daarin staan de opdrachten. In ons geval: negen. We hebben ernaar gestreefd de leerlingen zoveel mogelijk te laten doen: een bijenkast uiteennemen en in elkaar zetten; je verkleed als imker (met alle toeters en bellen); een video over het

bijenvolk bekijken en daarover vragen beantwoorden; de lichaamsonderdelen van de bij bekijken via een diaprojector; waskaarsen rollen; imkermaterialen benoemen; goed/foutvragen beantwoorden; de woningen van bijen, wespen en hommels onderscheiden; op bezoek gaan bij de bijen zelf met de imker.

Het kan ook met minder

De hierboven beschreven omstandigheden maken de indruk ideaal te zijn. Het kan ook met minder. Omdat NME-centrum Zevenaar in mei en juni in zijn lokalen een expositie gaat inrichten over een ander onderwerp, verhuist de rest van het bijenproject naar de bijenstal van een van de zes imkers. Die staat op het erf van een boerderij. De open loopstal is in mei en juni vrij van vee. Die loopstal kan zodoende gebruikt worden als leslokaal. Het zal even behelpen worden, maar als de show moet doorgaan heeft zo'n alternatief meestal ieders sympathie. Overigens:

bijen en boerderijen waren eeuwenlang tot elkaar veroordeeld.

Wie ook zoiets wil organiseren: Natuur- en Milieu Educatie, Vestersbos 2, 6901 BV Zevenaar, 0316-52 77 43, E-mail: NME-Liemers@zonnet.nl



Nou eens geen koeien, een observatiekast is wel een must.

De Apidea: een schrandere kastje

At Hendriks/Ton Thissen

Als je het Apidea-bevruchtigingskastje vergelijkt met andere bevruchtigingskastjes die we in deze rubriek behandelen, moet je erkennen dat over dit kastje misschien niet dieper en degelijker maar wel langduriger is nagedacht. Van alles en nog wat is bij de Zwitserse bedenkers de revue gepasseerd. Wat bedachten zij?

Het kastje kent een uitschuifbare bodem. Het voordeel daarvan ontdekten we toen we het moe werden via een gammele van karton gemaakte trechter het kastje van boven met bijen te vullen. Dat was een heel gedoe. We zetten nu de kastjes vier aan vier op hun kop, doen de bodem open en gieten de bijen erin. We sluiten de bodem min of meer onmiddellijk tot op een kier, waardoor de 'geknoei'de' bijen naar binnen kunnen. De enige voorwaarde bij deze wijze van werken is, dat je de voerbak moet voorzien van vast voedsel te weten. apifonda of suikerdeeg of gekristalliseerde honing.

Na verloop van tijd wil het lege voerbakje nog wel eens stevig vastzitten als je het voor een volle verwisselen wilt. Even enkele millimeters met de bodem schuiven en het euvel is verholpen.

De ventilatie heeft aan de voorkant plaats. Zet je via

het verticaal verschuifbaar frontblokje het kastje dicht, dan komt de ventilatieopening vrij. In geval van roverij kun je met het naar beneden schuiven van het blokje het vlieg gat verkleinen en tegelijkertijd de ventilatieopening vergroten.

Verenigen

Nu we het toch over de boven- en onderkant van het kastje hebben, voor verenigen kun je van beide kanten gebruik maken. Niet zelden is een beproefde manier van het invoeren van een dure moeder die in een bevruchtigingskastje is grootgebracht, het hele volkje te verenigen met het hopeloos moederloos gemaakte volk dat op een koningin zit te wachten. Wij zagen/snijden uit een dekplank, een stuk vloerzeil of iets dergelijks de omtrek van het apideakastje uit, leggen die op het volk en plaatsen het kastje – uiteraard zonder deksel – op de kop in de uitsparing. Dan mag het voerbakje geen vloeibaar voer bevatten. Je kunt ook via de bodem verenigen, maar dan schuif je de bodem voor de helft of meer uit; in ieder geval niet helemaal omdat dan een open ruimte ontstaat. Houd er rekening mee dat de voor een groot deel uitgeschoven bodem nog voldoende ruimte heeft. Maak de uitsnijding voor het kastje in dat geval dus meer naar voren.

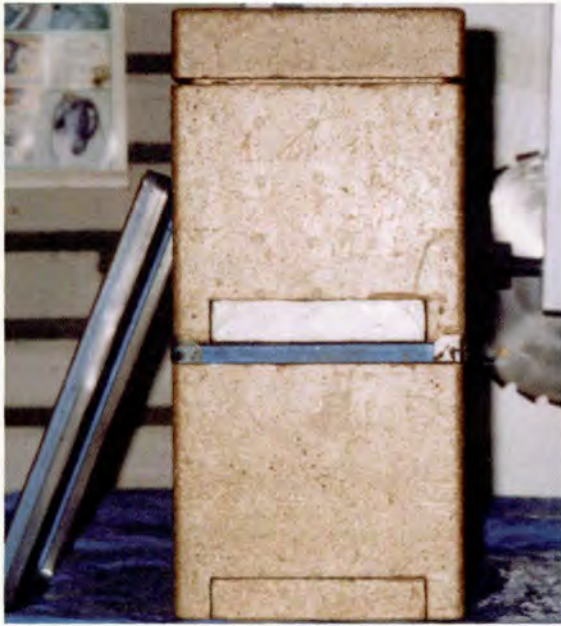
Opstapelen/opslaan

Je moet er een opzetrandje (zie foto) voor bedenken, maar dan is het stapelen een fluitje van een cent. We hebben wel eens torentjes van vier gemaakt. Je kunt er heel wat bijen in kwijt, zeker als je de drie onderste kastjes met vijf raampjes vult. De voerbak blijft dan in het bovenste kastje. Zo'n toren hebben we menigmaal met succes overwinterd. Wel zijn er een paar voorzieningen nodig, met name vulblokjes voor openingen die ontstaan aan de achterkant ten gevolge van het uitnemen van de bodems en vulblokjes vóór de ventilatieschermpjes aan de voorkant (op de onderste na i.v.m. de vliegopening).

Wie veel en vaak gebruik maakt van apideakastjes tot in de nazomer toe, ziet zich voor de vraag gesteld: waar laat ik al die belegde en bebroede raampjes incl. bijen? De moederloze bijen laten zich gemakkelijk verenigen in b.v. een 6-ramer. Daarop zetten we een zelfgemaakte bak/rand (zie foto) waarin op een glijstripje de raampjes met open en gesloten broed komen te hangen. Uiteraard moet dit volkje een koningin hebben om vanaf nu b.v. ingewinterd te worden.



Opzetbakje voor 6-ramer.



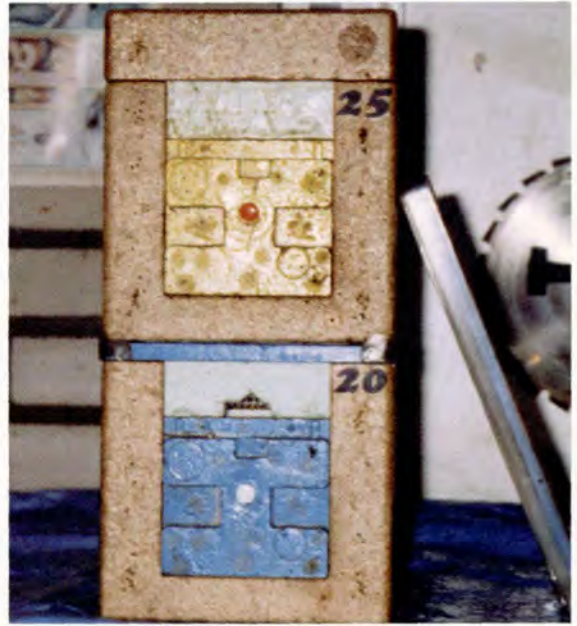
Opvulblokjes achterzijde.

Wat ook een mogelijkheid is: je kunt drie apidea-raampjes naast elkaar kwijt op een losse bovenlat (van een raam), als je die daarop vastzet met een schroefje door de bovenlat en door het voorgeboorde gaatje in de D van APIDEA aan de bovenkant van het raampje. Je krijgt dan na verloop van tijd wel te maken met het doorbouwen van het raam naar beneden, omdat de onderlat ontbreekt. Zo heeft elk voordeel zijn nadeel, maar het is goed te doen.

Roostertjes en 'dekplankje'

Het kastje – in kunststof uitgevoerd – wordt aangeleverd als een soort bouw pakketje. Je kunt de eveneens kunststoffen raampjesonderdelen in elkaar klikken, de roostertjes (met name het koninginneroostertje tussen het broedgedeelte en het voerbakje) aanbrengen in daartoe uitgespaarde richels. Aan de binnenvoorzijde is met een asfaltnageltje makkelijk een darrenroostertje (niet bijgeleverd) aan te brengen en aan de buitenzijde met een asfaltnageltje het bijgeleverde kunststoffen moerroostertje.

Het doorzichtig plastic 'dekplankje' bevat altijd één afsluitbare opening voor één dop, maar ook wel eens twee en anders is het makkelijk een tweede opening te maken. De praktijk heeft ons geleerd dat het handig is het hele afdekplaatje aan één zijde van stevig folie te voorzien en met plakband vast te zetten in de hoeken aan de andere zijde. Bij het plaatsen van een dop snijd je met een scherp mes een kruis in de nu overdekte opening. De ontstane flarden houden bij het uitnemen van de dop (om hem



Opvulblokjes voorzijde (met ventilatie).

b.v. te bekijken) op effectieve wijze al te ijverige voedsters tegen.

Schrander maakt schrander

De creatieve constructie van het apidea-bevruchtigingskastje nodigt uit tot creatief meedenken. Afgezien van het e.e.a. in het voorafgaande heeft het ons ook gebracht tot wat wij noemen ons punaise-info-systeem. Met punaises kun je op het kastje aangeven wat zich in het kastje bevindt. Alleen bijen of bijen met een larf of met een gesloten dop of met een uitgelopen onbevruchte koningin of met zo'n koningin gemerkt of met een bevruchte koningin (en eventueel geknipt). Je verzet de punaises van links naar rechts en van onder naar boven. Je kunt ook nog met andere kleuren punaises werken om nog meer of andere informatie te geven.

Niet volmaakt

Een gloednieuw apideakastje voldoet aan alle eisen. Maar na verloop van tijd en gebruik treedt slijtage op. Ook in apideakastjes gebruiken bijen propolis die de fijnschalige systeempjes kunnen verstoppelen en verstoren. Als je dan gaat schoonmaken ben je al gauw bezig dat systeem aan te tasten. De roostertjes passen niet meer zo goed, de raampjes dito. Je hoeft het kastje niet meteen af te schrijven, maar het gaat irriteren omdat het normaal allemaal zo perfect werkt. Onderwijl zijn aan dit kastje wat kleine veranderingen aangebracht die verbetering betekenen. Al met al een kastje met veel mogelijkheden.

Gaspeldoorn (*Ulex europaeus*)

Als de Gaspeldoorn volop in bloei staat en zijn prachtige bloementooi laat zien, lijkt het zo'n aantrekkelijke plant. Om te zien, dat wel, maar je moet hem niet aanraken want hij prikt genadeloos naar alle kanten. Zonder schaar of snoeitang is het niet doenlijk om zonder flinke prikken er een bloeiend takje van af te halen.

Vlinderbloemenfamilie

Gaspeldoorn is een van de 20 leden van het geslacht *Ulex* van de Vlinderbloemenfamilie (Fabaceae). Het verspreidingsgebied van de soorten van het geslacht ligt in West-Europa en Noord-Afrika. Vermoedelijk komt de Gaspeldoorn van oorsprong uit Portugal. De plant is vorstgevoelig en is een karakteristiek element in de flora van het Atlantische deel van Europa. In ons land groeit zij voornamelijk in de duinen, in de pleistocene zandstreken en in Zuid-Limburg. Ze gedijt het beste op plaatsen waar de bodem voedselarm is.

Doorns als sluiting van kleding

Gaspeldoorn is een sterk vertakte struik die 1-2 meter hoog kan worden. De stengels hebben korte zijtakken die in een scherpe doorn eindigen. Daaraan heeft de plant haar naam te danken. Gaspel is volgens de Dikke Van Dale een verkleinigingsvorm van het Middel-Nederlandse gaspe, gesp(e) = haak, gesp. In de Middeleeuwen werden de doorns gebruikt als sluiting van kleding.

Aan de kiemplanten en aan de jonge planten vormen zich drietalige bladen. Later vormen zich bladen in de vorm van korte scherpe stekels. Alle stengels zijn sterk gegroefd en kort behaard.

Lange bloeiperiode

Bij zachte winters zitten er gedurende bijna het gehele jaar bloemen aan de plant. De hoofdbloei met een overvloedige bloemenpracht valt echter in de periode van november tot mei. De bloemen vormen zich aan de korte zijtakken. Ze staan alleen of met een paar bij elkaar en hebben de geur van kokosnoot. Aan de bloemstengels staan vlak onder de bloem twee steelblaadjes. De bloemen hebben twee grote behaarde kelkbladen en een heldergele bloemkroon bestaande uit een grote vlag, twee zwaarden en twee met elkaar vergroeide kielbladen. In de kiel liggen de meeldraden en de stamper, die samen onder een

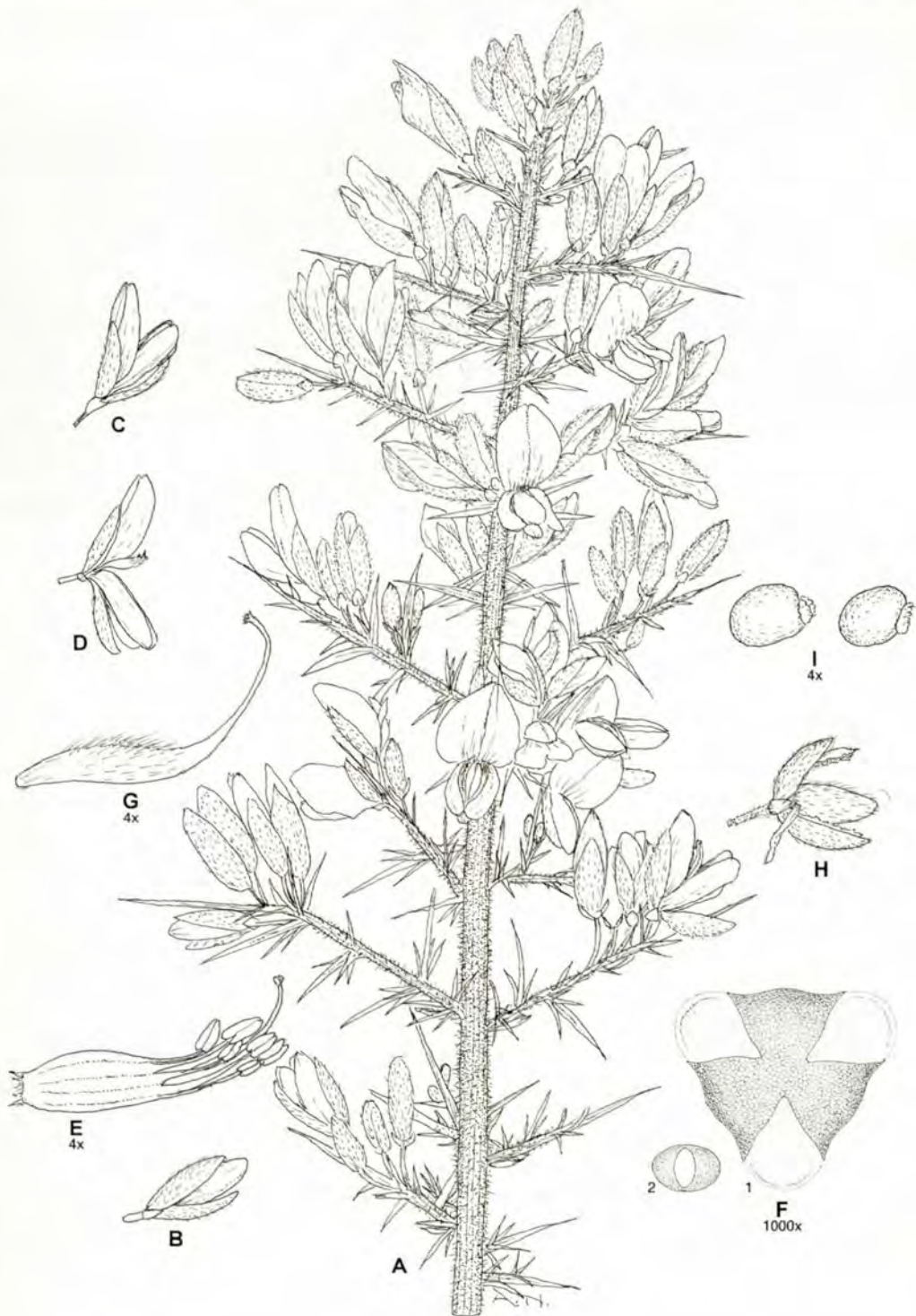
naar boven gerichte spanning staan. De met elkaar verbonden zwaarden en kiel willen juist naar beneden veren. De meeldraden, tien in getal, zijn allemaal over een groot deel van de helmdraden met elkaar vergroeid.

Geen nectar

Door de bloemen wordt geen nectar geproduceerd. Daarom is er niet een van de meeldraden los om insecten toegang te verlenen tot het nectarium, zoals we bij nectargevende soorten van de familie aantreffen. Alle soorten van de familie waarvan alle meeldraden zijn vergroeid (ze worden ook wel de diadelphische soorten genoemd) hebben geen nectarium. Bijen kunnen op de bloemen van de Gaspeldoorn dus alleen maar stuifmeel verzamelen. Bij het bloemenbezoek dringen ze zich in de bloemopening, alsof ze op zoek zijn naar nectar, en drukken de zwaarden en de kiel omlaag. Door de druk laten de kielbladen van elkaar los en krijgen de meeldraden en stamper de gelegenheid naar boven te veren. Het stuifmeel, dat even voor het ontluiken van de bloem reeds door de meeldraden is vrijgegeven, wordt daarbij tegen de onderzijde van de bij gebracht. Tegelijkertijd kan de stempel stuifmeel opnemen dat zich eventueel in de beharing van de bij bevindt. Daarvoor is het nodig dat de stempel met het insect in aanraking komt. De papillen op de stempel gaan namelijk bij wrijving stuk, waarbij een olieachtige stof vrijkomt. De stuifmeelkorrels blijven daardoor gemakkelijker aan de stempel kleven. Bovendien wordt het binnendringen van de kern van een stuifmeelkorrel vergemakkelijkt. Tijdens het bijenbezoek veren de zwaarden en de kiel omlaag en blijven in die stand staan. Meestal vindt er nu geen bijenbezoek meer aan de bloem plaats.

Vermeerdering

Gaspeldoorn vermeerdert zich door zaad en vegetatief door middel van worteluitlopers. De vrucht is een peul die langs twee naden opspringt als de zaden rijp zijn. Ze worden maar over een korte afstand verspreid. Door de aanwezigheid van een goed beschermende wand kunnen de zaden lange tijd in de grond goed blijven. Ze kunnen wel 30 jaar kiemkrachtig blijven en ontkiemen het beste bij een temperatuur van 15-19°C.



Gaspeldoorn (*Ulex europaeus*)

A in bloei staande tak; B bloemknop; C bloem; D bloem na insectenbezoek; E meeldraden en stamper uit bloemknop; F stuifmeelkorrel (tricolpaat); 1 polair, 2 equatoriaal; G stamper; H vrucht met verdroogde kelk; I zaad.

Het Kielerkastje en zo meer

Roelof Waaijer/Ton Thissen

Omdat imker Roelof Waaijer zich al jarenlang op Duitsland heeft georiënteerd – zelfs zijn BMW voert een Duits nummerbord – is hem het Kielerkastje allerminst vreemd. Hij heeft er zeker zo'n tien jaar mee gewerkt en heeft er nu een flink aantal bestemd voor de aanstaande 'boeldag', want hij gebruikt ze niet meer. Voor de Duitse Waddeneilanden is het EWK-verplicht en voor eigen gebruik (het standbevruchten van zijn Carnica-koninginnen) hanteert hij het zgn. kleine Cellerkastje. Beide komen hieronder aan de orde.

174

Hij weet het niet zeker, maar de naam van het kastje zal ongetwijfeld te maken hebben met de plaats Kiel in Noord-Duitsland. Op het uitvlieg- en afsluitsysteem na is er door de jaren heen weinig aan dit kastje veranderd. Bedoelde systemen die zich aan de onderkant van het kastje bevinden, zijn echter in de loop der tijden sterk verbeterd (zie foto). Toch blijft het in- en uitvliegsysteem problematisch. Vooral bij nat weer. Het kastje staat dan óf in de modder óf er moeten voorzieningen worden getroffen om het een en ander droog te houden. Een tweede probleem heeft te maken met de oriëntering. Een uit- en invliegsysteem aan de onderkant van het kastje legt het over het algemeen af tegen zo'n systeem aan de voorkant. Je verspeelt er nogal eens een koningin mee na haar oriëntatie- en/of bruidsvlucht. Een nadeel van een andere orde betreft het aantal benodigde bijen. Een Kielerkastje moet al gauw met drie á vier soepterrinelepels bijen gevuld worden. Dat hakt erin als je veel kastjes vullen moet.

Er is ook een belangrijk voordeel te noemen. In een Kielerkastje kunnen zes kleine raampjes gehangen worden als je daarvoor na verloop van tijd ook het voerbakje gebruikt. Die zes raampjes kunnen per twee in een BK-of HK-raam bevestigd worden. Zo kan een pracht van een drieramer ontstaan die je na verloop van tijd via een zesramer tot een tienramer kunt uitbouwen. Het vaak gevreesde verlies van bijen en broed wordt zo heel efficiënt voorkomen.

Het zgn. kleine Cellerkastje

Dit kastje is een afgeleide van het Cellerkastje dat in groter formaat en in hout is uitgevoerd. Het is gemaakt van kunststof en een stuk kleiner dan zijn voorganger (zie foto). Het is wat capaciteit aan bijen



Het Kielerkastje links zonder ramen en met voerbak; rechts met raampjes. Daarnaast het zgn. Cellerkastje.

betreft te vergelijken met het halve EWK. Een juslepel bijen volstaat. Kleiner kan een volk volgens Roelof Waaijer ook niet zijn. Hij heeft er destijds zo'n 120 stuks in Oost-Duitsland op de kop getikt. Via twee gleuven in het afdekplankje kan een reepje kunsttraat worden ingebracht, zodat straks twee uitgebouwde raatjes ontstaan. Op de bodem wordt een laagje suikerdeeg aangebracht met daarop een stukje krant of folie om verkleving te voorkomen. Het vlieggat zit aan de voorkant met de mogelijkheid het te verkleinen om de koningin de weg te versperren als ze van de imker nog niet naar buiten mag. Zo'n frontvlieggat bevordert de oriëntatie, zeker als je de frontjes van verschillende kleuren voorziet.

Zo'n twintig van deze kastjes op een rij kan tot vervliegen leiden. Volgens Roelof valt het met dat vervliegen wel mee, als je –afgezien van verschillende kleuren– de kastjes in een groepje van drie opstelt: twee schuin naar buiten gericht en daartussen een recht vooruit. Wat wel degelijk een probleem kan vormen is roverij. Zulke kleine volkjes zijn natuurlijk uitermate kwetsbaar. Het vereist extra aandacht van de imker. Minder problematisch dan wel eens gedacht wordt is het vervangen van de oude koningin door de jonge koningin uit het kleine Cellerkastje. Het bezwaar in deze zou zijn dat de jonge koningin nog te weinig legervaring heeft. Het piekkleine kastje heeft haar nauwelijks toegestaan eitjes te leggen. Volgens Roelof Waaijer is dat niet zo'n punt: de oude koningin wordt niet voor niks vervangen; ze is wat

leggen betreft aan het eind van haar latijn en een jonge leggende moeder staat stijf van de feromonen. De wissel – via een 'uiteetkooitje' – mislukt bijna nooit. Een beetje lastig is de vraag: wat doe je met het broed en de bijen nadat de koningin is weggenomen? Je kunt er eigenlijk geen kant mee op maar het stelt ook allemaal niet zoveel voor. Het betreft in feite een juslepel oude bijen en twee piepkleine raampjes broed. Wat je er ook mee doet, je hoeft je niet te verwijten een slechte imker te zijn.

Recht van spreken

Het maakt een groot verschil of je iemand over zijn bijen hoort praten op andermans of op eigen terrein. Op andermans terrein kan hij zeggen wat-ie wil; op eigen terrein kun je zijn uitspraken relateren aan wat je ziet. Ik zie – wat Roelof Waaijer betreft – een in zijn huis keurig ingerichte KI-kamer met nog allerlei andere fraaie voorzieningen; een in zijn garage ondergebracht imkerdepot en op zijn ruime bijenstand op tien minuten rijden van zijn huis o.a. een originele



Drie verschillende in- en uitvliegsystemen aan de onderzijde. Het kastje rechts laat het primitiefste systeem zien

Wanderwagen. Tip top voor elkaar. Dit alles komt zijn woorden niet alleen bevestigen, het brengt mij opnieuw tot de verwondering die onlosmakelijk verbonden is met vakkundig imkeren.

175

bijen

DE LEZER SCHRIJFT

Bijenkastkever

Met enige verbazing heb ik het openingsartikel gelezen in het laatste blad BIJEN (14-4). Op de voorkant en het eerste artikel veel aandacht voor een speciale bodem. Ik mis in dit geval een commentaar en zeker een toelichting of dit in ons land ook een idee is, beschikbaar is en hopelijk is uitgetoet. Jammer. Vreemde vorm van bijen-journalistiek.

Ben Hilderink, Zuthpen

Antwoord van de redactie

Sinds 1998 verschijnen er berichten over de kleine bijenkastkever. Daarin wordt vooral duidelijk hoeveel schade de kever veroorzaakt. Wat ook duidelijk wordt is dat men met de handen in het haar zit over hoe deze kever bestreden kan worden. De laatste tijd verschijnen er berichten over een bestrijding met synthetische middelen die de kever wel bestrijden maar het oogsten van honing ernstig bemoeilijken wegens de residuen die deze middelen in was en honing achter kunnen laten. Het artikel over de Kleine bijenkastkever van meneer West is het eerste artikel waarin een bestrijdingswijze wordt beschreven waarmee de kever wordt aangepakt en de honingogst wordt veiliggesteld. Een hoopvol signaal. Ik heb gemeend dit hoopvolle signaal door te moeten geven. Het artikel van James West is inderdaad geen pasklaar recept voor bestrijding van de kever in

Nederland maar geeft een richting aan waarin mogelijk een oplossing te vinden is. De heer James West heeft hiermee het nodige voorwerk gedaan en anderen kunnen op zijn werk verder gaan. Zoals er nog steeds geen pasklaar antwoord is op de varroamijt, zal er ook geen eenvoudig antwoord zijn op de vraag hoe we de schade moeten beperken die deze kever aanricht.

M.J. van Iersel

Infantiel botulisme

In het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde van 9 april 2005 (nummer 15) zijn voor het eerst drie patiëntjes beschreven met infantiel botulisme. Dit is om kort te gaan een darminfectie van een spoorvormende bacterie die bij jonge kinderen met nog niet uitgerijpte weerstand tot een zeer ernstig ziektebeeld kan leiden. Een van de drie kinderen overleed eraan. In 10% van de honingmonsters kan deze bodembacterie aangetoond worden. Ook kan de spore voorkomen op vers fruit en groente. Twee kinderen hadden als zoethoudertje honing aangeboden gekregen. Hoewel de sporen in de honing niet werden aangetoond, wordt in het artikel honing als belangrijke besmettingsbron genoemd. Opnieuw wordt benadrukt dat honing gevaarlijk is voor zuigelingen tot een jaar!

Jan Post, Mijnsheerenland, huisarts en imker

Uit het dagboek van een beginner (2)

Maar toen kwam ik thuis ...

In mijn eigen tuin een enorme herrie. Boven de kast een tornado van bijen.

Een zwerm! Verdikke.

Na ±10 min ging de hele club in een boom 20 m van de kast zitten, maar er bleven heel veel bijen omheen razen.

Dick Bink gebeld om te vragen of hij kwam helpen 'scheppen'. Natuurlijk! Hij wilde nog wel een volk. 20 minuten later was de hele kermis opeens weer voorbij. Alle bijen weer terug in de kast. Niks meer

aan de hand. Hoe zit dit nu weer. We snappen er nog minder van dan we dachten.

Weer gebeld. 'Waarschijnlijk een geknipte koningin die van de vliegplank gevallen is. Verongelukt. Dan slaan de bijen terug op de kast' Zo heet dat. Dick snapt het tenminste wel.

Dan Adri van Bohemen nog maar eens om advies vragen. Wat moet ik nu doen of juist niet?

*Elke dag luisteren naar tuters en kwakers. Die zijn waarschijnlijk op de 7^{de} dag te horen (de zwerm vertrekt als de eerste koninginneeel wordt gesloten).

*Als je de Tuter hoort, dan dezelfde dag na 16.00 uur de kast openen, lege kast ernaast zetten en alle ramen bekijken. Bijen afslaan in oude kast, alle doppen breken (niet één vergeten) en ±4 jonge koninginnen in het volk laten lopen.

Na een maand weer kijken. Dan moeten er eitjes zijn van de nieuwe (overgebleven) koningin. Ze is dan op bruidsvlucht geweest en al het broed van haar voorganger is uitgelopen.'

Mooi is dat. We zouden morgen op vakantie. Dan maar een weekje later.

30 juni

Alles 'lijkt' weer normaal. Geen getuut of gekwaak.

Met Lia in de honingkamer gekeken. Ze zijn druk aan het vullen, dat gaat in ieder geval zoals ik het op de cursus heb geleerd.

Manlief (Kees) heeft inmiddels een prachtige bijenfoon aan de kast vastgemaakt, zodat we zelfs in huis de bijen kunnen horen zoemen en tuten.

We horen vooral het gezin waterhoentjes in de sloot naast de bijenkasten.

5 juli

10.00 uur. Waarschijnlijk 'tuten' gehoord via de baby-

foon (Kees hoorde een 'ingesprektoon')!

Dus vanavond doppen breken...! Maar...

10.30 even gekeken naar de kast, op afstand, en daar was het erg bedrijvig. Ik werd ook gelijk gestoken.

Terug in huis hoorden we wel weer erg hard gezoem en jawel hoor, weer een zwerm boven de kast.

Ze bleven door de hele tuin heen vliegen. Uiteindelijk zijn ze neergestreken op de grote wilg. Midden in een vork van twee dikke takken.

Weer de hele club opgebeld. Lia (kwam meteen), Adri, Theo, Teun (wilde nog een volk).

Ik moest dus scheppen maar durfde dat nog niet alleen. Cor Groot uit Berkhout gebeld en die vond het prachtig, hij zou er met drie kwartier zijn. Teun kwam gelijk met hem aan.

Ik dacht dat Cor het wel even voor me ging doen, maar nee hoor. 'Je doet het zelf maar'.

Dus dapper op het timmerbankje geklommen en met een veger de hele kluit in een paar vegen in de kieps geschuierd. De kieps in de andere arm. Kieps omgekeerd neergezet onder de boom met een steen eronder, zodat de rest nog naar binnen kon vliegen.

Ziezo, dat was klaar. Een mooi volk!

Op het pad in de kruidtuin zat sinds 10.30 uur die morgen ook nog een kluitje bijen, zomaar op de grond. Lia en ik hadden er al even in gepoerd, misschien ook een koningin, maar we zagen niets, nou ja, laat maar zitten, zullen we wel weer niet snappen.

Maar na het vangen van de grote zwerm, gingen Teun en Cor daar toch ook nog maar even kijken en ... jawel hoor, ook een koningin.

Kleine kieps eroverheen en voila... nog een klein volkje.

Toen naar de kast, doppen breken. Die zaten er genoeg. Allemaal weggebroken. (Teun heeft er een paar meegenomen). Kast weer dicht en 13 dagen wachten en dan weer alle doppen breken.

Terwijl we daar nog bezig waren, leken er wel weer erg veel bijen bij de grote kieps te vliegen, en jawel hoor, alles er weer uit en door de hele tuin heen. De hele club was weer 'en route'.

Uiteindelijk zijn de meeste bijen neergestreken in de kleine kieps in de kruidtuin, dus waarschijnlijk was dat 'hun koningin'. Bijenhouden is wel ingewikkeld hoor.

Weer een heleboel geleerd vandaag. Maar de dag is nog niet om.....!!

19.30 uur. Teun komt de bijen halen.

Kast ingesmeerd met gras. Alle kieren goed dichtgeplakt. Zes Kunstraten erin en dan de kieps erop gezet. Een paar flinke tikken en bijna alle bijen zitten in en op de raten.

Beetje beroken, ze gaan goed naar beneden, en dan het deksel erop.

Ze maken een enorme herrie in de kast. Ben benieuwd hoe het gaat in Purmerend.

6 juli

Het gaat dus prima in Purmerend. Ze doen net of ze daar thuishoren, die bijen van mij.

18 juli

Het is nu de 13^e dag. Er hangt alweer twee dagen een babyfoon bij de kast.

Geen getuut te horen, wel de kippen van de burens en de karpers in de sloot.

Het regent de hele dag pijpenstelen. Hoe moet dat nou als je wilt doppen breken. Ik heb geen dak op mijn bijenstal. Parasol erboven?

Gelukkig is het die avond even droog, dus aan de gang. De Maja's zijn niet blij met me. Het lijkt wel of er een zwerm om me heen zit, maar ik ben dapper doorgedaan en heb alle doppen gebroken. Ook alle speeldoppen.

Ik kan trouwens ook nergens eitjes vinden en eigenlijk maar weinig broed. Zou dat wel goed zijn? Het lijkt wel of nu nog minder weet dan voor dat ik aan deze hobby begon.

Morgen ook maar eens in de andere kast kijken.

19 juli

Cor Groot maar eens gebeld.

'Ik heb alle doppen gebroken'. 'Goed zo!'

'Het waren er trouwens maar drie of vier'

'Dat is toch prima'.

'Ja, maar ik kon geen eitjes vinden'.

'Oei, dan had je één dop moeten laten zitten, maar dat kun je niet meer terugdraaien, hè?'

'Nee, dus wat moet ik nu doen?'

'Wacht maar een week of drie, vier en kijk dan nog eens. Als er dan nog geen eitjes zijn, bel me dan maar. Dan heb ik nog wel wat voor je.'

Sjonge, jonge, ik hoop dat ik ooit alles nog eens begrijp!

Dus rond 18 augustus nog maar eens controleren.

Tiny IJff, Bobeldijk

Middeleeuwen?

In de middeleeuwen werden jonkvrouwen en ook koninginnen zogenaamd 'geschaakt'; tegenwoordig zouden we dat gewoon 'gestolen' noemen. Vandaag de dag gebeurt dat weer/nog?

Mijn bijen en die van mijn imkervriend stonden bij een wilgenbos in de omgeving van Soerendonk.

En bij die vriend van mij zijn maar liefst vier koninginnen keihard gestolen! Dat imkers, net als sportvissers overigens, altijd sterke verhalen hebben en het altijd beter weten, is tot daaraan toe, maar stelen?

Ik snap niet goed hoe dergelijke lieden ervoor uit durven te komen imker te zijn.

Hierdoor zijn we voor de oogst niet alleen afhankelijk van de weersomstandigheden en onze eigen deskundigheid maar ook van de api-criminaliteit. Schande, wat mij betreft ...

Hans van Zijl, Budel

Oxaalzuur

Graag wil ik een reactie geven op het laatste artikel over varroabestrijding in BIJEN 14(4): 104 (2005).

Begrijp mij goed, ik val je niet aan en heb er ook geen commercieel belang bij, maar ik begrijp niet goed dat de redactie van BIJEN een dergelijk verhaal plaatst.

Waar wordt nu o.a. door PPO-Bijen de voorlichting voor gegeven. En er is in ruime mate aandacht besteed in BIJEN aan de verdamping van oxaalzuur.

Deze koperen pijpgebruiker heeft er blijkbaar niets van begrepen en weet echt niet hoe gevaarlijk hij bezig is. Men neme een flinke schep oxaalzuur, schrijft hij (voorgescreven is 5 gram).

Hij heeft geen enkele invloed op het verdampingsproces, en volgens mij is hij nog in staat aan die pijp te gaan ruiken of het er wel goed uitkomt. Zo komt dit verhaal op mij over.

Met andere woorden; wat ik graag kwijt wil is dat verdamping op deze manier heel erg gevaarlijk is, de damp kan ook nog aan het verkeerde eind van de pijp eruit komen.

Er wordt te licht over gedacht.

Roel ten Klei, Bijenhuis Wageningen

Wespen; de gevleugelde tijgers uit het rijk der insecten (3)

Peter Elshout

Op het moment dat de koningin haar eerste nakomelingen ziet verschijnen, wordt haar taak minder zwaar. Zij zal uiteindelijk minder op jacht gaan en alle taken met uitzondering van het leggen van eitjes aan haar nakomelingen, de werksters overlaten. Bij voldoende voedsel en goede klimatologische omstandigheden zal het volk op een gegeven moment het hoogtepunt in zijn ontwikkeling bereiken. Dit tijdstip is voor iedere wespesoort op een ander moment in het jaar.

178

Op het hoogtepunt van de ontwikkeling worden nieuwe koninginnen en darren geboren. De jonge koninginnen zullen op bruidsvlucht gaan en geleidelijk het volk verlaten. Het volk raakt zijn structuur kwijt. De oude koningin sterft waarna met het kouder worden van de nachten alle nog overgebleven inwoners afsterven. De cyclus van de *middelste wesp* is ergens einde juli, begin augustus afgelopen. Goed ontwikkelde nesten van deze soort zijn zo groot als een voetbal. Bij relatief warme winters en een optimaal onderkomen is het zelfs in december nog mogelijk nesten van de gewone en Duitse wesp, met nog actieve bewoners aan te treffen. Jaren geleden werd mij in die maand gevraagd een wespennest te verwijderen. De verwarmingsmonteur, die in deze woning werkzaam was zou zelfs



Een koningin van de middelste wesp die nectar oplikt uit de bloempjes van de cotoneaster. (foto's: Peter Elshout)

meermalen zijn gestoken. Nog ontkennend dat dit op dit tijdstip van het jaar mogelijk was, werd ik op weg naar het nest, gebouwd op een goed geïsoleerde zolder, hartelijk door meerdere wespen verwelkomd. De datum 12 december werd toen in mijn geheugen geprent. Onder normale omstandigheden hebben alle wespesoorten in de maand augustus koninginnen en darren voortgebracht. Deze nieuwe koninginnen zullen als ze de winter overleven in het daarop volgende voorjaar zelf een nieuwe staat trachten te stichten, waarna de levenscyclus opnieuw kan beginnen. Veel van deze vaak meerdere honderden koninginnen per nest (afhankelijk van de soort) zullen het einde van de winter niet halen of niet in staat zijn een eigen staat te stichten.

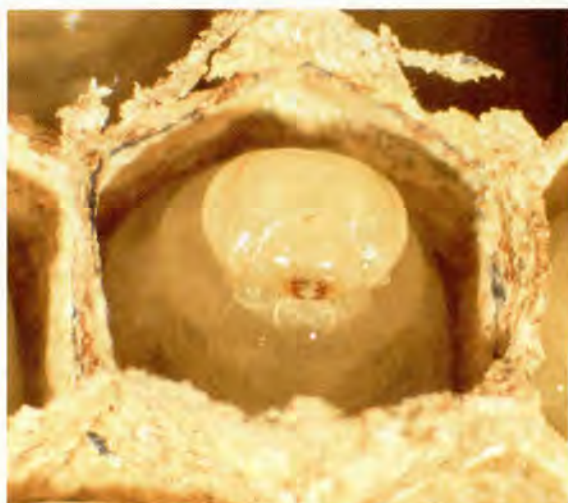
Koolhydraten houden de motor draaiende

Om te kunnen vliegen, te kunnen lopen, het broed warm te houden en om te kunnen functioneren zullen wespen energierijk voedsel in de vorm van suikers moeten consumeren. De wespemotor draait net als die van honingbijen op koolhydraten. Afhankelijk van de tijd van het jaar, maar ook afhankelijk van de soort wesp, zullen zij verschillende bronnen benutten. In het vroege voorjaar, als de koninginnen ontwaakt zijn uit hun winterslaap, worden vroegbloeiende planten als *berberis*, *cotoneaster* en verschillende bessensoorten bezocht. Door de relatief korte zuig-lik-tong zijn wespen op ondiepe bloemen of bloemen met een hoge nectarspiegel aangewezen. De hoornaar scheurt met zijn krachtige kaken de eenjarige bast van de takken van heesters en bomen om zo de vrijkomende zoete floëmsappen op te kunnen likken. (Het afscheuren van de bast wordt ook wel ringen genoemd, omdat de dunne bast rondom de tak wordt weggeschild. De geringde takken zullen door het verstoorde voedseltransport afsterven.) Einde zomer vinden wespen hun zoetstof in rijp fruit, in valfruit of in door vogels aangepikte vruchten. Ook honingdauw vormt een belangrijke bron van koolhydraten. Deze zoetstof, een door blad- en schildluizen afgescheiden vocht dat rijk is aan mineralen, kan in een warme zomer van juli tot ergens in september door wespen, bijen en mieren benut worden. In perioden van voldoende florale dracht zullen honingbijen deze drachtbron negeren. Zij hebben

immers een lange zuigtong en zullen daarom ook niet de vaak stroperige, dikvloeibare honingdauw als drachtbron bevelgen, maar liever bloemen met voor hen eenvoudig opzuigbare nectar. Al in de maand juli heb ik meermalen waargenomen dat door luizen aangetaste wilgenbomen intensief door wespen bezocht worden vanwege de overvloedige honingdauw. Een opvallend verschijnsel daarbij is dat veel wespen in beschonken toestand onder deze drachtbron rondstommelen. Dit vanwege de door gisting ontstane alcohol, uiteraard met een wat zoete afdronk die gretig door deze wespen wordt opgelikt. Op hetzelfde moment worden de op de takken verblijvende zwartgrijze luizen met rode puntjes op hun voelsprietjes belaagd door lieveheersbeestjes. Kijkend door een macrolens is goed te zien hoe de luizen trachten door massaal imponeergedrag hun belagers af te schrikken. Een andere moderne leverancier voor koolhydraten zijn de door mensen achtergelaten frisdrankblikjes met daarin nog resten van cola en andere zoete drankjes. Van openluchtbaden, speeltuinen, pretparken, dierentuinen en andere activiteiten in de open lucht komen bijna jaarlijks klachten over wespen en waarschijnlijk nog veel meer over honingbijen die overlast bezorgen wat het gevolg is van deze nieuwe, vaak overvloedige drachtbron in niet goed sluitende vuilnisbakken. Deze overlast komt vooral voor in lange zomers, waarin door de aanhoudende droogte planten niet in staat zijn te bloeien of door uitdroging onvoldoende nectar produceren. Zijn de omstandigheden normaal dan worden eind augustus en september zowel door de jonge koninginnen, als ook door de werksters en de darren, schermbloemige bloemen opgezocht. Met hun korte tong kunnen zij de waterige nectar van deze bloemen oplikken. Bij o.a. de schermbloemige wilde peen, dille en engelwortel ligt de nectar zo hoog in de kleine bloemhoofdjes dat het schittert in het zonlicht. Ook de extraflorale nectariën van o.a. de *Prunus laurocerasus*, worden door wespen druk bevlogen. De laatste bron waarvan zowel wespen, bijen als zweefvliegen florale koolhydraten snoepen, zijn de bloemen van de klimop *Hedera helix arborescens*. De meeste wespen die op deze laatbloeier aanwezig zijn, hebben geen verwantschap meer met het nest waarin ze geboren zijn, maar leven van dag tot dag van wat de natuur hun nog aan voedsel biedt.

Voor wat hoort wat

Boven aangehaalde bronnen van koolhydraten vormen maar kort een relatief klein aandeel in de



Een wespenlarve braakt zoetstof op, het voedsel voor de wesp.

brandstofvoorziening van wespen. Na de geboorte van de eerste larven gaat de wespenkoningin misschien nog incidenteel of in het geheel niet meer buitenshuis op zoek naar voor haar bereikbare nectarbronnen. Want bij het voeren van de larven braken deze als tegenprestatie een zoete energierijke zoetstof op. In de ontwikkelingsperiode van het wespennest zijn het dan ook de larven die de wespen voorzien van de noodzakelijke koolhydraten. In een woning van papier is het onmogelijke voedsel op te slaan, zoals bijen dit doen. Toch hebben ook wespen zo hun reserves. Zouden ze deze niet hebben dan zou een wespenvolk het niet overleven in een periode van slecht weer. Ze zouden sterven van de honger en de larven zouden door de wegvallende warmteontwikkeling sterven aan onderkoeling. Het zijn dan ook de wespenlarven zelf die de noodrantsoenen herbergen. Staat de wederzijdse voedseluitwisseling stil doordat uitvliegen niet mogelijk is, dan worden de larven als het ware gedwongen de zoetstof op te braken. De wespen grijpen met hun kaken de larve achter de kop beet, waarna deze onder dwang het druppeltje zoetstof opbraakt. Uiteraard gaat deze gedwongen, éézijdige voedseluitwisseling ten koste van de wesp in wording. Zijn ontwikkeling wordt op een lager pitje gezet, om deze later weer op te starten. De duur van de larvefase wordt met deze noodgreep dus alleen maar iets verlengd. Deze vorm van uitmelken draagt er echter aan het einde van de ontwikkeling van het wespenvolk mede toe bij dat alle nog aanwezige larven en de nog aanwezige wespen sterven.

Een opzienbarende bijenvondst

Ton Thissen

Eind september 2004 ontving de redactie een korte tekst vergezeld van negen foto's van de hand van de heer G. Lenssen uit Horst. Het begeleidend schrijven luidde als volgt: 'Bij een boswandeling in de contreien van Horst (L) werd ik er onlangs door een boseigenaar op geattendeerd dat op een van zijn percelen een bijenstand stond waarvan de eigenaar een aantal jaren terug was overleden. Ik trof de bijenkasten in opgestapelde toestand aan, waarbij van één kast de vliegplank ontbrak en de opening dicht zat. De spechten hadden echter uitkomst gebracht. Van de oorspronkelijke vijf volken waren er twee overgebleven, beide in goede conditie met elk vijf ramen broed. Er waren kasten bij waarvan de inhoud ten prooi gevallen was aan de wasmot. Naderhand bleek dat de imker al in 1999 was overleden. Enkele jaren eerder had hij zijn volken op die plek ondergebracht'.

180

Het is niet zo dat we om bijdragen uit den lande verlegen zitten maar zo'n mededeling vergezeld van indrukwekkende foto's doet het journalistenhart sneller kloppen. Dus erop af.

G.M.H. Lenssen woont in de St.-Josephstraat in Horst. Mijn navigatiejuffrouw parkeert de auto voor zijn uitmiddelpuntig huis. Ik veronderstel er dan ook meteen een ruime tuin bij met een forse bijenstand.

Gerard Martin Hendrik Lenssen zelf blijkt evenwel heel wat minder buitenissig: 'Ter plaatse heet ik Grad en daar voel ik me wel bij. Ik ben van 1925 en word in januari 2005 dus 80. Zo eenvoudig gaat dat. In 1979 was ik 25 jaar imker. Dit jaar dus 50 jaar.'

Later blijkt: hij was in zijn arbeidzaam leven accountant. En die praten zo: van dus naar dus.

Maar nu eerst die opzienbarende bijenvondst. 'Sinds mijn 65^{ste} maak ik met mijn vrouw dagelijks een boswandeling in de buurt. De hond gaat ook mee. We nemen zoveel mogelijk een andere route. Ik ken de streek goed, met name het natuurgebied Schadijk. Ik heb er nog een boekje over geschreven. Op een dag ontmoetten we daar een boer, tevens jager en eigenaar van een bosperceel. Hij vertelde mij dat een jongere collega-jager ook imker was en enkele jaren geleden was overleden en een bijenstand op zijn perceel had achtergelaten.

Ik heb die jonge imker trouwens nog gekend, al was het oppervlakkig; hij was ook lid van onze vereniging; Jansen heette hij. Ik wist wel dat hij overleden was



Grad Lenssen bij zijn bijenstal

maar van zijn bijenstand in dat bos wist ik niets. Ik heb die boer, jager, boseigenaar gevraagd een aantal foto's van deze bijenstand te mogen maken. Daarna heb ik er een collega-imker bijgehaald, omdat die – ex-leraar biologie – het afgelopen jaar zijn volken was kwijtgeraakt. Hij had wel behoefte aan nieuwe bijen. Met de weduwe kwam ik een bedrag van €50,- overeen voor de twee nog levende volken. De collega heeft de bijen toen opgehaald.

Twee prangende vragen

Waren die twee overgebleven volken nazaten van de oorspronkelijke volken?

Grad: 'Moeilijk te zeggen. Voorzover niet door de wasmot aangetast zat er in die twee volken nauwelijks of geen verse raat en dat zou erop kunnen wijzen dat de kast voortdurend is bewoond. Maar ... niet zo heel ver van deze stand stonden ook bijen van een andere imker. Er kan dus sprake zijn van zwermen.'

Hadden deze twee overlevende volken varroa?

Grad: 'Het ene wel in het andere niet, zoals nadien is gebleken. Dat zou erop kunnen wijzen dat het ene volk gedurende zo'n vijf jaar voldoende varroa-resistentie heeft opgebouwd. Het is in die vijf jaar in ieder geval niet tegen de varroamijt behandeld. Maar we kunnen hier natuurlijk ook weer met zwermen te maken hebben gehad'.

Zwermen zijn volgens Grad varroamijt-vrij. Ik vraag hem hoe hij daarbij komt. Hij praat vanuit een ervaring: 'Ik had een zwermpje in een observatiekast. Dat zwermpje was varroa-vrij, maar blééf dat ook. Je gaat je dan afvragen hoe zoiets kan. Ik heb gedacht: het kan niet anders of het moet aan het glas liggen waarachter de bijen in een observatiekast zijn opgesloten. Ik heb het een en ander in wetenschappelijk werk nagegaan. Er zitten allerlei elementen in glas, ook zuren die zo hun uitwerking kunnen hebben. Dat is al lang bekend van b.v. mierenzuur, melkzuur en oxaalzuur. Ik heb dus nu in mijn kasten glas aangebracht op de vliegplanken,

op de bodem en als dekplank. Ik verklaar dit allerminst voor heilig. Maar ik ben altijd iemand geweest die preventie boven genezing stelde. Ik wil liever voorkomen dat de mijten de kast binnenkomen dan ze bestrijden als ze er in zitten. Al eerder heb ik met de knoflookmethode gewerkt. Die kreeg toen landelijke bekendheid. Het zag er aanvankelijk goed uit. Maar er zijn altijd bijkomende factoren, waarbij het weer een grote rol speelt en die het zicht op concrete resultaten vertroebelen. Toch blijft de preventieve bestrijding mij boeien en uitdagen.'

Vroeger

Met een bijna-80-jarige praat je, al is het maar uit respect, over vroeger tijden. En ja hoor, de belangstelling voor de bijen ligt ook hier – we praten nu over de jaren direct na de oorlog – in het agrarisch vlak. Het betrof in dit geval de augurken op de koude grond. Als je er bijen bijzette, kreeg je meer opbrengst. Dat was de ervaring op de tuinderij in de jonge jaren van Grad Lenssen. Van die bijen heeft hij het imkeren tot op de dag van vandaag overgehouden. Niet om het gewin maar meer om het plezier.

'Ik heb er elke dag van die vijftig jaar van genoten. Afgezien van de wintermaanden was en is mijn eerste bezigheid van de dag even naar de bijen kijken. In vroeger dagen was ik natuurlijk actiever bezig met de bijen. De heide in Horst-America speelde daarin een belangrijke rol. Nu ben ik een paar jaar geleden voor het laatst naar de hei geweest of wat daar van overgebleven is. Ik neem dan wel een jonger maatje mee'.

Onder het genot van koffie en cake zie ik het verslag ervan in een videoreportage die zijn zoon gemaakt heeft. Het betreft hier zijn bijen op de hei op de Hamert in 1999. Er was toen sprake van een geweldige opbrengst heidehoning met zelfs enkele ramen volledig uitgebouwde raathoning.

Het is indrukwekkend te constateren hoe het imkeren iemand meer dan 50 jaar kan boeien en bezighouden. Grad Lenssen verdient, zoals zoveel meer oudere en ervaren imkers die ik ontmoet, eigenlijk een tweede leven. Als was het alleen maar om dat varroaprobleem de wereld uit te helpen. Dat er onderwijl dan weer een nieuwe vijand op het toneel verschenen is, is geen punt: *old soldiers never die*.

bijen

UIT DE IMKERGEMEENSCHAP

Petje af voor imkervereniging Ruinen

Ton Thissen

Mijn navigatiejuf zet bij mijn start naar Benderse 22 te Ruinen 122 kilometer op het scherm. Het is weliswaar zaterdag 9 april 2005, maar je weet het maar nooit. Ik zet mijn auto dus om 10 uur in de vierde rij van het landelijk parkeerterrein grenzend aan het bezoekerscentrum Dwingelderveld van Natuurmonumenten te Ruinen. 'Om 11.00 uur wordt geopend', heeft Jan Mansier, bestuurslid van de vereniging me door de telefoon gezegd. Zo'n uur extra geeft je echter mooi de gelegenheid op je gemak ook eens de omgeving te verkennen. De bijenstal – op enkele honderden meters van het bezoekerscentrum gelegen – waar Ruiner imkers een achttal volken hebben staan, heeft haar deuren reeds geopend. Vanachter glas wordt de bezoeker daar op effectieve wijze een blik geboden op een fraaie bijenstand met daartegenover een korvenbijenstal uit vroeger tijden. Verderop staat op het eerste oog een soort van kunstwerk. Het blijkt een

hotel ten behoeve van solitaire bijen. Van allerlei materialen is in een fraaie omlijsting een muurtje opgetrokken waarin voorzieningen zijn aangebracht voor de huisvesting van deze nauw aan de honingbij verwante wilde bijensoorten.

Onderwijl komt direct achter het centrum de bijenmarkt op gang. Een wat groot woord voor de ± 12 kasten bijen die worden aangeboden. Toch is er handel. Ik hoor bedragen van € 80,- tot € 120,- en meer. Er wordt overlegd over met of zonder kast. Een paar uur later zijn de volken weg. 'Je kunt ze ook gebruiken voor starters, als je op carnica wilt overgaan', is het laatste wat ik heb opgevangen.

Het Ielgat uit Amen staat aan de andere kant van het gebouw met een kraam vol materialen. Het is dichterbij dan Wageningen en dat is de voornaamste reden van hun aanwezigheid. Afstand is geld, zeg maar. De Buckfastvereniging is vertegenwoordigd alsmede de onlangs opgerichte VCI (de Vereniging voor Carnica

Imkers) met een altijd geestdriftige Harrie Töben die het naar zijn zeggen niet gaat om de imkers maar om de bij, in dit geval de carnica. Natuurlijk is er ook honing te koop en trekt een kraam met frisse nestkastjes de aandacht, want er is hier sprake van een brede samenwerking.

De verschillende organisaties

De manifestatie kent een aantal vaders. Voorop natuurlijk de imker(sub)vereniging Ruinen, maar ook Groep Drenthe van de VBBN, de Stichting Historie van Ruinen en Natuurmonumenten. Dat ze elkaar op de 9^{de} april zo goed gevonden hebben is in deze tijd bijna een wonder te noemen, maar in Ruinen heeft dat plaatsgevonden. Daarom wordt het gaandeweg ook steeds gezelliger. Natuurlijk moet dat verwoord.

182

Dat doet om 11.00 uur (het tijdstip van de officiële opening) eerst Klaas Tissingh, voorzitter van de Stichting Historie van Ruinen in onverbloemd Drents; daarna Bert Willigenburg, voorzitter van de VBBN-groep Drenthe en tenslotte biedt Jan Tissing, voorzitter van de vereniging Ruinen, zijn compagnons een fles mede aan. Intussen heeft de concrete opening plaats gevonden door een immense bijenkorf op te lichten, waaronder een aantal in bijentenuë gestoken kinderen zich een weg naar buiten baant. Tissing belooft ze met een zakje honingsnoepjes.

De verschillende deelnemers

Ik kan me voorstellen dat je aan zo'n evenement wilt deelnemen of dat wilt bezoeken. Ten eerste omdat het bezoekerscentrum Dwingelderveld zich uitstekend leent voor zo'n gelegenheid. Het is tenslotte de commentator op en de voorlichter m.b.t. een gebied van 3.800 ha Nationaal park, waarvan 1.200 ha natte heide, zijnde het grootste natte-heide-gebied van Europa. Als deelnemer aan een activiteit in zo'n

omgeving zit je dus altijd goed. Als bezoekende imker kom je hier alles tegen wat je in je dromen wel eens aan drachtvelden voorbij ziet komen. Geen wonder dat zovelen acte de presence geven.

- Er zijn vrouwen van imkers die zich bezighouden met het bereiden en verspreiden van met honing bereide delicatessen. Je kunt van diverse plateaus proeven. Voor €1,- neem ik de recepten mee. Dat met die walnoten ga ik zeker proberen.

- Daar is Riëks Niezing, korfvlechter. Hij zit op een verhoging tussen zijn bochtige smele en pijpestrootje. Hij weet van vroeger. Is daar scheutig mee 'je kon vroeger voor een gulden zo'n korf kopen'. Omdat hij veel meer praat dan werkt, vraag ik hem hoeveel tijd er in zo'n korf gaat zitten. 'Als de buurman niet langs komt om te praten, doe je 8 à 10 uur over zo'n korf'.

- Hoewel er sprake is van minstens een eeuw verschil in tijd, zitten een paar meter verder enkele lieden met elkaar gewoon bijenwebsites te bekijken. Nooit eerder zag ik op zo'n korte afstand zo'n grote sprong in de tijd. En beide stands trekken toeschouwers en deelnemers. De Nederlandse imkerij kan kennelijk bogen op een nog steeds gewaardeerd rijk verleden en is tot op de dag van vandaag in staat via websites mensen voor dit vak, deze hobby enthousiast te maken.

- Achter het scherm tref ik ook Mieke Wartena aan, een Hbo-studente Plattelandsvernieuwing en -ontwikkeling aan de Hoge School Larenstein te Deventer. Zij zal in mei/juni a.s. deelnemen aan een voorlichtingsproject in Equador, waar ook bijen aan te pas komen. Omdat ze niet metterdaad imkert komt ze hier haar licht opsteken. Dat wordt haar in alle mogelijke opzichten aangereikt. Ik hoop maar dat ze het zich vanavond nog allemaal herinnert. Nou ja, je kunt ook gewoon de websites noteren. Zo praktisch lijkt ze me wel.

- Bertus Padberg uit Groningen, maar eerder 40 jaar lang Hoogevener, staat hier solitaire bijen te vertegenwoordigen. Hij heeft naast hommels de *Osmia Rufa* (de metselbij) bij zich, die hij de gelegenheid gegeven heeft zich voort te planten in het eerder genoemde 'kunstwerk' hier ter plaatse. Ze zijn nu bezig uit te lopen. De reeds uitgelopenen heeft hij verzameld in een doorzichtige pot.

- Een deur verder probeert Henri Klomp uit Zwartsluis de passanten te verleiden deel te nemen aan een honingproeftest. Hij is honingkeurmeester, een boeiende en tijdroevende functie, maar hij doet het graag. Deze proeftest is daarbij vergeleken een makkie. Het is niet zo moeilijk vindt hij, om de verschillende honingsoorten te determineren. Op de lijsten zie ik dat over het algemeen de smaken niet zo verschillen



Henri Klomp en G. Veurman speuren naar klanten voor de honingproeverij



De opening

als het spreekwoord ons geloven doet. Of schrijft men elkaar gemakshalve over?

- Marleen Vaessen en Elze Lammerts bevinden zich ieder aan de korte kant van een fikse tafel, waarop kinderen hun creativiteit kunnen botvieren. Het gaat hier om het maken van nestgelegenheden voor solitaire bijen met behulp van o.a. rietstengels én het rollen van kaarsen. Ook wordt in deze hoek geschminkt. Sommigen willen 'alles van het varken': ik zie een - naar ik schat- vierjarig meisje als poes geschminkt op moeders schoot met voor zich op tafel een kaars, een bundeltje rietstengels en met in haar mond een rietje dat leidt naar een doosje met iets heel zoets.

- Huig Bongers verzorgt de stand waar je informatie krijgen kunt over de VBBN met in het bijzonder informatie over de Groep (of Kring of Regio) Drenthe, waarvan subvereniging Ruinen met 45 leden deel uitmaakt. De activiteitenkalender 2005 van de regio Drenthe vermeldt over de zeventig activiteiten waar-

van subver. Ruinen er vijf voor haar rekening neemt. Maar dat zijn, gelet op de talloze bijensozen, niet de minste: het geven van een kennismakingscursus bijenhouden; het verzorgen van een praatavond over o.a. in- en uitwinteren; het regelen van een presentatie over imkeren in de tropen; het organiseren en uitvoeren van de traditionele Drentse Bijenboelavond en het organiseren van de bijenmarkt annex Drentse Imkersdag op vandaag 9 april 2005.

- Via een trap bereik je de vide in het gebouw, waar dit keer een imkertentoonstelling is ingericht. Vooral de historie van de imkerij krijgt hier veel aandacht: oude geschriften, foto's en imker- en (korf)vlechtgereedschap. Met name het gereedschap laat zien hoe vindingrijk en creatief onze voorouders waren of liever moesten zijn. Mijn vader zei het vaak: uitvindingen komen niet zelden uit armoede voort.

- Als ik omstreeks 13.30 uur vertrek spreek ik op de valreep Eiso Eizenga, de PR-man van de subver. Ruinen. Hij schat het aantal bezoekers tot nu toe op zo'n 300. en die verwacht hij ook wel in de loop van de middag. Een belangrijke bijdrage levert in dit opzicht het weer: het is aan de frisse kant, maar de zon schijnt uitbundig. Toch mag niet alles aan het weer worden toegeschreven, het is ook de perfecte samenwerking en organisatie van dit evenement die tot dit succes geleid hebben. 'Wij hebben dan ook heel wat vergaderuren achter de rug', zegt Eiso, terwijl het psychisch inkomen van zijn gezicht straalt.

- Buiten staan paard en platte wagen te wachten op deelnemers aan de volgende rit door de bosrijke omgeving. Goed gedaan, Ruinen!



Handel: men let meer op elkaar dan op de bijen.

Amerikaans vuilbroed in de kiem smoren (2)

Een nieuwe start zonder vuilbroedsporen

Peter Elshout

Op de inmiddels brandschone bijenstand worden de ontsmette bijenkasten, bestaande uit bodem, dak, voerbak en één broedbak met ramen en kunststraat geplaatst. Vóór het vallen van de avond worden deze kasten bevolkt met de bijen van de hongerkunzwermen.

De verzwakte, uitgehongerde bijen worden niet vanuit de zwermkast rechtstreeks in de ontsmette broedbak met kunststraat geveegd of gestoten, want dan is de kans groot dat zij hun darmen met de daarin aanwezige vuilbroedsporen in de kast ledigen. Stoot daarom de bijen op een vóór de kast gelegd stuk karton of krant, waarna ze de kast zullen binnen trekken. Gebruik geen al eerder gebruikte, mogelijk besmette bijenveger en verbrand uit voorzorg de gebruikte krant of het stuk karton. Tussen de ramen met kunststraat wordt de achter suikerdeeg gekooide koningin gehangen en er wordt een handvol bijen toegevoegd, om de rest van de bijen sneller naar haar toe te loodsen. De volken worden nu direct gevoerd met suikerwater 1:1.

Om de van honger verzwakte bijen enigszins te helpen wordt een spoor van suikerwater gemaakt naar de voerbak. Door ze dagelijkse te voeren zullen de bijen raten bouwen, voedsel opslaan en een broednest opstarten. Worden de volken op een goede massadracht geplaatst, dan is verder voeren niet meer nodig. Mochten de weersomstandigheden niet zo goed zijn, dan is het raadzaam de bijen in een lege bak te stoten waarop dan vervolgens een bak met kunststraat wordt geplaatst. Zorg daarbij dat er geen besmette afvalresten vanuit de zwermkast in de schone bijenkast vallen. De lege onderbak wordt de volgende morgen verwijderd. De gebruikte zwermkasten worden volledig ontsmet. De kunstzwermen moeten krap behuisd zijn. Het aantal bijen zal in de komende tijd sneller teruglopen dan dat er aanwas is van een nieuwe generatie. Zolang deze volken geen gesloten broed hebben is een adequate varroabestrijding met 15% melkzuur of door middel van oxaalzuur mogelijk (zie BIJEN 12(7/8): 210-214 (2003)). Een bestrijding met mierenzuur is voor deze volken in ontwikkeling sterk af te raden omdat het een broedstop kan veroorzaken. Het gebruik van een thymolbevattend product is mogelijk vanaf het moment dat er een broednest is. Het toepassen van thymolhoudende producten, direct na het laten inlopen

van de bijen, zal deze doen besluiten wederom de bijenkast te verlaten. Om zich er van te overtuigen dat deze volken vrij zijn van vuilbroedsporen is het aan te bevelen een half jaar later een voederkransonderzoek te laten uitvoeren.

Het oude besmette ratenbestand

Niet de RVV maar de imker zelf moet een oplossing vinden om het besmette ratenbestand te (laten) vernietigen. Tijdens het maken van de kunstzwermen moet gelijktijdig dit uiterst besmettelijke materiaal voor bijen worden opgeborgen. Niets, maar dan ook letterlijk niets mag voor bijen bereikbaar zijn. Iedere vorm van roverij is het begin van een nieuwe uitbraak. Omdat het profijt van het ontsmetten van de raampjes niet opweegt tegen het werk en de kosten is het raadzaam alle vrijgekomen raampjes en de raampjes met broed en/of voer te verbranden. Het laten afvoeren van dit, voor bijen aantrekkelijke besmette materiaal, samen met het huisvuil is sterk af te raden. Ook al zou alles onder perfecte omstandigheden in plastic verpakt worden afgevoerd. Op de stortplaatsen of bij huisvuilverbrandingsinstallaties worden deze door de imker zo zorgvuldige verpakte, maar voor bijen besmettelijke resten door mechanisch geweld beschadigd. Ook rond stortplaatsen en in de nabijheid van verbrandingsinstallaties worden bijen gehouden. Bijna vanzelfsprekend zullen bijen op deze besmette drachtbron gaan roven, met alle gevolgen van dien. Het verbranden van deze besmette raten onder toezicht en door de imker is eigenlijk de beste oplossing. Hiervoor zal de imker bij B en W van zijn gemeente toestemming moeten vragen. Het stoken van open vuur is volgens de gebruikelijke algemene politieverordening verboden. Gezien de ernst van de situatie voor de imkerij zal B en W hiervoor onder bepaalde voorwaarden vergunning verlenen. Om problemen met bijen te voorkomen zal de verbranding in de avonduren moeten plaatsvinden. Omdat de verbrandingsresten niet in of op de grond thuis horen moeten deze later worden afgevoerd met het huisafval. De verbranding kan daarom het beste in een stalen ton plaatsvinden. Is voorgaande niet mogelijk, dan kan de imker de firma Rentokil inschakelen, die dan zorg kan dragen voor de afvoer en de verbranding.

Het reinigen en ontsmetten

Tijdens de hongerfase heeft de imker veel werk om bij het einde van deze fase de bijen te kunnen huisvesten in een volledig ontsmette behuizing. Metalen voorwerpen zoals de honingslinger kunnen grondig met heet sodawater 6% worden afgewassen. Alle resten van propolis en was moeten vooraf verwijderd worden. De kasten en hulpstukken moeten voor het ontsmetten eveneens ontdaan worden van was- en propolisresten. Het ontsmetten van houten kasten en hulpstukken kan met behulp van een gasbrander uitgevoerd worden. Alle delen moeten tot een lichte verkleuring gebrand worden. Echter, het is vaak niet mogelijk overal de benodigde ontsmettende hitte te krijgen en de objecten kunnen door de hitte onherstelbaar beschadigd worden. Beter, maar ook zeer bewerkelijk, is het ontsmetten met 80-100°C heet water, met daarin 3% causticsoda (300 gram op 10 liter water).

Alle onderdelen moeten tenminste 2 à 3 minuten ondergedompeld worden in het hete loog, om een goede afdoding van de vuilbroedsporen te verkrijgen. De meeste kunststofkasten kunnen deze behandeling probleemloos doorstaan.

Veilig werken heeft hoogste prioriteit

Aangezien het werken met heet water met daarin het uiterst agressieve causticsoda niet zonder gevaar is, moeten beschermende kleding, laarzen, gezichtsmasker en waterdichte handschoenen tot de elleboog gedragen worden. Tijdens de werkzaamheden moet er schoon water klaar staan om bij mogelijke spetters op de huid deze onmiddellijk te kunnen afspoelen. De causticsoda mag nooit rechtstreeks in het hete water gedeponeerd worden.

De causticsoda reageert op het hete water door explosief op te spatten en kan daardoor brandwonden veroorzaken. De nodige hoeveelheid moet vooraf in koud water worden opgelost en daarna aan het hete water worden toegevoegd. Door de chemische reactie die het loog aangaat met de bijenkasten zakt de waarde van de oplossing. Ervaring heeft geleerd dat er voor iedere 10 broedbakken 0,5 kg causticsoda verloren gaat. Deze verloren hoeveelheid moet keer op keer worden bijgevoerd om afdoende desinfectie te waarborgen. Om onderdelen te kunnen behandelen is een ruim roestvrij stalen, afsluitbaar vat nodig en een gasbrander om het water tegen de kook aan te houden. Na de ontsmetting moeten alle onderdelen met schoon water afgespoeld worden, om de agressieve loogresten te verwijderen. Voordat het loogwater door het riool weggespoeld mag worden moet dit

eerst met azijnzuur geneutraliseerd (PH van 7) worden, om aantasting van het riool en het milieu te voorkomen. Met een eenvoudige PH test (lakmoespapier) is de zuurgraad van het afvalwater te controleren.

Anticiperend imkeren

Nu de overheid zich terugtrekt en om bovenstaand concept uitvoerbaar te kunnen maken, zal de Nederlandse imkerij (over een jaar vier in plaats van vijf), een vuist moeten maken om de nodige voorzieningen gerealiseerd te krijgen. Een eerste voorziening is de bouw van meerdere zo geheten 'bijengezondheidszorgmobielen' volgens Duits model.

Ten slotte ... om iedere uitbraak van AVB te kunnen voorkomen of te bestrijden zal het laten controleren van voederkransmonsters deel moeten gaan uitmaken van de bedrijfsvoering van iedere imker.

Met dank aan Henk van der Scheer voor zijn adviezen.

Gebruikte literatuur

Bienenkrankheiten van Friedrich Pohl

ISBN 3-331-00704-8

Die Faulbrut van Friedrich Pohl

ISBN 3-431-05001-8

Verdere informatie bij PPO-Bijen, Regionale brandweer en Milieuzaken gemeente.

Rectificatie

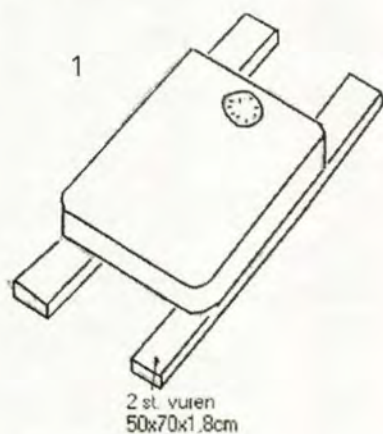
Een aantal opmerkelijke lezers van het aprilnummer van Bijen hebben ons gewezen op storende fouten in een tweetal onderschriften bij foto's. Op pagina 106 ziet u een bij met een oranje stuifmeelklompje op een plant foerageren welke zeker geen koolzaad is zoals vermeld in het bijschrift. Waarschijnlijk gaat het om de bloem van de Canadese gulden roede (*Solidago canadensis*).

In het zelfde nummer staat bij de foto op pagina 118: 'Wolbij zwevend in de lucht' dit moet zijn Bij foeragerend op de *Tulipa turkestanica*.

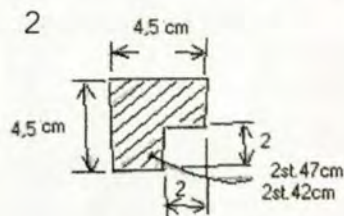
Weegschaal voor Bijen

Jaren geleden, toen ik nog met Spaarkasten werkte, voerde ik een experiment uit door een kast op een weegschaal te zetten en zodoende per dag de gewichtsveranderingen te observeren. Dat is leuk om te doen en hierbij geef ik een geknopte beschrijving met een paar schetsen hoe ik dat gedaan heb. We beginnen met de aanschaf van een personenweegschaal. Deze wegen tot zo'n 120 kg wat voldoende is voor ons doel. Verder een spiegeltje van ongeveer 5 x 5 cm. We willen straks de schaal kunnen aflezen. We nemen twee vuren latten van 50 x 7 x 1,8 cm en die schroeven we met 'parkers' aan de onderzijde van de weegschaal, (figuur 1).

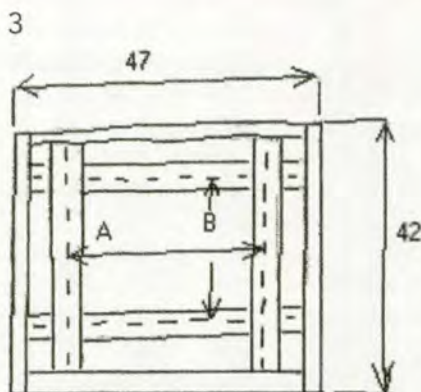
186



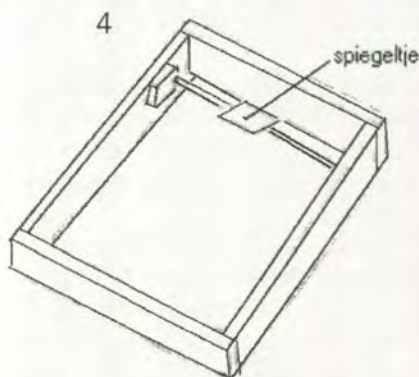
Dan maken we een kruis van vier balkjes, twee van 47 cm en twee van 42 cm met daarin een profiel gezaagd. Waarbij we erop letten dat de maten A en B overeenkomen met de maten van de weegschaal. Dit deel komt op de weegschaal te rusten. Dit vergt wat verstekzagen, maar is goed te doen., (figuur 2).



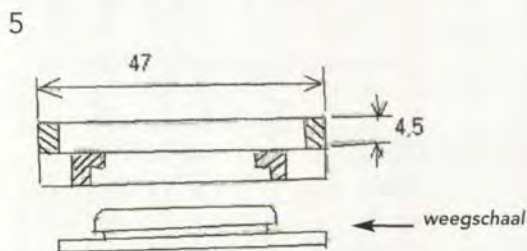
Op dit kruis lijmen of schroeven we een raam met buitenmaten 47 x 42 x 1,8 cm van 4,5 cm breed. Hierop komt de kast te staan. De maten die ik geef zijn geschikt voor Spaarkasten, (figuur 3). In deze lijst worden twee blokjes gelijmd waarin gaten geboord zijn van 6 mm voor een rond stokje van 6 mm dat er tussen geklemd wordt.



Hierop wordt het spiegeltje gelijmd om de aflezing van de weegschaal mogelijk te maken.



Het geheel ziet er dan als volgt uit.



Op deze manier is nauwkeurig te zien hoeveel de bijen hebben binnengebracht op een dag. En als je dan de volgende ochtend weer kijkt zie je een gewichtsafname door verdamping van vocht uit de nectar. Wat ook duidelijk zichtbaar was, is de drachtpauze hier in Lisse in de eerste drie weken van juni. Er komt dan minder binnen dan er verbruikt wordt door de bijen en het gewicht neemt af. Ik heb er veel plezier van gehad een aantal jaren en ik hoop voor u hetzelfde.

Willem de Jong, Lisse



Bij gepraat (38)

Eric Blankert, voorzitter ABTB

Trouwe lezers van mijn stukjes 'Bij gepraat' heb ik moeten teleurstellen in het meinummer. Hieraan lag een algemeen bekend verschijnsel ten grondslag: 'het te veel van alles' en de zorg voor ouders die vanwege hun hoge leeftijd meer aandacht vragen.

In zo'n hectische periode moet je dan ook tijd voor bezinning vinden. Gelukkig vind ik die in mijn bijenhobby. De uitwintering van mijn bijen is met uitzondering van twee in de winter door veldmuisjes gestoorde volken goed verlopen. Ondanks de koude lijkt er goed gehaald op het fruit.

Om aandacht te vragen voor voorgenomen cursussen had ik enkele artikeltjes voor de lokale krant geschreven, die resulteerden in een lokaal radio- en Tv-optreden. De lokale TV zendt op de kabel elk uur 14 dagen lang verschillende vijf minutenreportages uit. Hoewel het de vraag is wat er van de vijftig minuten opnametijd overblijft, was het toch een aardig stukje geworden. Welke pr-waarde dit heeft buiten het feit, dat je op straat wordt aangesproken met 'ik heb je op TV gezien,' is moeilijk te meten, want het heeft geen directe cursist of nieuw lid opgeleverd. In de uitzending heb ik onder andere proberen duidelijk te maken dat de teruggang van de imkerij gevolgen moet hebben voor de natuur en de bestuiving. In Gendt en Doornenburg waren rond 1949 meer dan 100 imkers waarbij enkelen met tachtig of meer volken en nu slechts een stuk of tien. Fundamenteel onderzoek naar de gevolgen van deze ontwikkeling geschiedt te weinig. Ook een impuls zoals deze vroeger vanuit het landbouwonderwijs kwam, ontbreekt. De kennis van de optimale voorwaarden waaronder bestuiving plaatsvindt, is over het algemeen zeer oppervlakkig.

Na aanleiding van de algemene ledenvergadering van de LLTB waar de door mij zeer gerespecteerde heer Lei Hensels sprak, ontving ik van hem een tekst met de titel 'Herwaardering Bijen en Bijenteelt'. In het acht pagina's tellende stuk dat zeker voor publicatie geschikt is en voor dat doel ook ingescand en onder belangstellenden verspreid zal worden, wordt o.a. gesteld dat n.a.v. het gegeven dat het aantal praktiserende imkers minder wordt, evenals het aantal bijenvolken, de noodzaak ontstaat om het aantal imkers en bijenvolken op een verantwoord peil te houden. Als knelpunten worden ervaren: een reeks van onkundige beweringen rond bijen en

'imkers'; een onderwaardering van bijen en bijenteelt voor onze samenleving en minachting van economische en ecologische waarden van bestuivers van gewassen. Zaak is bouwstenen aan te dragen om bijen en bijenteelt de waarde te geven die ze verdienen en middelen te vinden om d.m.v. onderwijs en voorlichting bijen en bijenteelt een betere bekendheid te geven. In dit verband dienen wij ook onszelf de spiegel voor te houden en ons

de vraag te stellen: hebben wij bijvoorbeeld voldoende gedaan met de bestuivingfolders van PPO-Bijen? Liggen die bij ons in de kast of zijn ze bij de kwekers terecht gekomen?

Mijns inziens wordt terecht door hem gesteld dat het in het samenstellen van wetten, voorschriften, richtlijnen en maatregelen, bedoeld ter bescherming en behoud van levensvormen en verbetering van levensvoorwaarden, honingbijen uiterst weinig worden genoemd. Voor zeehonden, dassen, hamsters, rugstreepvossen en andere bedreigde dieren wordt veel overheidsgeld beschikbaar gesteld.

- Op zaterdag 30-4-2005 las ik in het dagblad 'De Gelderlander' het volgende positieve nieuws: 'Biodiesel: koolzaad is commercieel haalbaar'. Het is commercieel haalbaar om in de Achterhoek, Salland en Twente 1.000 hectare koolzaad te telen voor productie van biodiesel. Deze brandstof kan worden gebruikt in streekbussen en in voertuigen van gemeentelijke wagenparken. Dat staat in een rapport dat het energiebureau Overijssel gisteren samen met landbouwcoöperatie ABCTA uit Lochem heeft gepresenteerd. De provincie Gelderland heeft grote ambities als het gaat om de productie van biodiesel. Het Landbouw Economisch Instituut (LEI) meent dat koolzaadteelt in Nederland niet rendabel is.

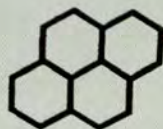
• Op bestuurlijk vlak kan ik u mededelen dat ik op dinsdag 5 april, voorafgaand aan de Bedrijfsraadvergadering, samen met Aat Rietveld de boeken en bescheiden heb gecontroleerd en in orde bevonden van de volgende administraties: de Bedrijfsraad, Blad BIJEN en de gemeenschappelijke verzekeringen van ABTB, LLTB en Bond van Bijenhouders ZLTO voor de laatste twee jaar. Dhr. C.J. Roelen zijn wij zeer veel dank verschuldigd voor de nauwgezette wijze waarop hij deze administraties bijhoudt en verzorgt.

• Begin van dit jaar ben ik toetreden tot de commissie 'Honing', thans geheten commissie 'Bijenproducten' van de Bedrijfsraad. Onder leiding van mev. Eva Schild komen wij bijeen (mw. Jasenka van Doren, Kees de Bondt, Marcel Hallmans, Jaap Kerkvliet, Pierre Sanders en Joop Kamps). De commissie heeft zich tot doel gesteld het keuringreglement en bijbehorende formulieren te digitaliseren en waarnodig te verbeteren. Veel voorbereidend werk wordt verricht door Joop Kamps van de LLTB die ik in dit verband wil noemen zonder de andere leden tekort te willen doen voor hun inzet. Deze commissie die bestaat uit leden van alle bijenorganisaties is het zoveelste bewijs dat samenwerking tot prima resultaten kan leiden. In het najaar zal het werkstuk worden gepresenteerd tijdens een bijscholingsdag voor honingkeurmeesters.

• De deelnemers aan de achtdaagse reis naar Apimondia en Ierland hebben inmiddels bericht gehad van de reisorganisator. Ik ben erg blij met een bus vol imkers naar dit evenement te kunnen afreizen.

• Van 1-4 september a.s. organiseert de studieclub van de Bedrijfsmatige imkers weer een bezoek aan Terschelling waarbij o.a. Freek Blom weer veel van het eiland en zijn natuur zal vertellen (Info@ssbi.nl). Tot slot zou ik u willen vragen de verplaatsingen van uw bijenvolken bij te houden. Op andere dan de eigen stand de kasten te voorzien van naam- en adresgegevens, zodat u bij calamiteiten

te bereiken bent. Houdt de varroabesmetting in de hand en probeer mede-imkers die door tegenslagen bijen verloren hebben te helpen met zwermpjes en/of nieuwe volken.



Jaarvergaderingflits Bond van Imkers van de LLTB

Jan Schrage

Op 19 april jl. hield de Bond van Imkers van de LLTB haar traditionele jaarvergadering, al even traditioneel in het Midden-Limburgse Baexem. Deze keer evenwel niet op zaterdag maar op dinsdagavond. Bijna alle afdelingen waren deze avond vertegenwoordigd. Ook hadden bestuurders van collega organisaties de weg naar Baexem gevonden. Naast de gebruikelijke standaard jaarvergaderingagendapunten stond de vergadering vooral in het teken van het meerjaren-beleidsplan, het afscheid van drie bestuurders, waaronder de voorzitter en de verkiezing van nieuwe bestuursleden.

Scheidend voorzitter Frans Heessen memoreerde in zijn openingswoord uiteraard de perikelen rondom de rol van de overheid bij de bestrijding van besmettelijke bijenziekten. De vrees dat de sector zelf volledig haar broek moet ophouden wordt steeds groter.

Belangrijkste agendapunt deze avond is 'Im-puls', het beleidsplan op hoofdlijnen tot 2010. Dit plan is tot stand gekomen samen met de leden van de Bond. Een schriftelijke enquête en drie regionale bijeenkomsten vormen de basis van het geformuleerde beleid. Nadat de vergadering (een paar kleine) wijzigingen heeft aangebracht wordt het plan in zijn geheel, inclusief behoorlijke financiële steun, goedgekeurd. Het hoofdbestuur en de afdelingen zijn nu aan zet om invulling aan het plan te geven. Afgesproken is dat er jaarlijks een voortgangsevaluatie plaatsvindt. Ook zal achteraf verantwoording worden afgelegd over de financiële invulling.

Drie bestuurders namen tijdens deze vergadering afscheid. Allereerst Louis van de Goor, hij zat namens regio Noord in het hoofdbestuur. Hij trad al af tijdens de vorige jaarvergadering, maar bleef tijdelijk tot oktober 2004 lid van het hoofdbestuur, omdat er nog geen opvolger was. Ook nam penningmeester Piet Donkers afscheid. Piet Donkers vertegenwoordigde de regio Zuid. Verder nam de vergadering afscheid van voorzitter Frans Heessen. Hij legt na drie perioden voorzitterschap de hamer neer. In zijn afscheidspeech ging hij in op de moeizame wijze waarop vacatures worden vervuld. Hij is teleurgesteld dat hij de voorzittershamer niet kan overdragen aan een opvolger. De huidige vice-voorzitter Jan Slots zal waarnemen. Wel zal Frans het komend jaar de landelijke portefeuilles nog houden. De vacatures die ontstaan zijn

door het vertrek van Piet Donkers en Louis van de Goor worden wel opgevuld. In de vacature voor de regio Zuid wordt Fedor Meens gekozen. Hij is secretaris van de afdeling Landgraaf. Ger Linders zal Regio Noord in het bestuur vertegenwoordigen. Ger is reeds ambtelijk secretaris van de Bond en zal dat blijven doen. Ook is hij penningmeester van de afdeling Horst.

De ledenwerfactie is het afgelopen jaar gewonnen door de afdeling Horst. In de rondvraag tenslotte wordt door een afgevaardigde gewezen op de Floriade van 2012. Hij wijst naar het succes van de bijenstand op de laatste editie.

188

advertentie

**IMKERSHOP
'HET
BIJENHUIS'**



Een imker met verstand
wordt bij Het Bijenhuis vaste klant

Voor snelle bestelservice

tel 0317 422 733

fax 0317 424 180

e-mail bijenhuis@vbbn.nl

Grintweg 273

6704 AP Wageningen



online winkelen bij www.vbbn.nl

Koninklijke onderscheiding

Joep Verhaegh, voorzitter van de afdeling Horst van de Bond van Imkers van de LLTB, is vanaf 29 april 2005 lid in de Orde van Oranje-Nassau. Joep kreeg deze onderscheiding onder andere voor zijn grote verdienste voor de imkerij.



Joep is 40 jaar lid van de afdeling Horst en daarvan 39 jaar voorzitter. Ook is hij de stuwende kracht van de modelbijenstand 't Zoemhukske en de daarbij gelegen drachtplantentuin. Op dit ogenblik wordt hard gewerkt, ook weer onder zijn bezielende leiding, aan nieuwbouw van het huidige clubgebouw. Deze nieuwbouw zal nog meer in het teken staan van kennis en innovatie van de bijenhouderij in de regio (Noord-) Limburg en het oostelijk deel van Brabant. Ook leidt Joep als bijenteeltleraar beginnende imkers op en schoolt hij imkers bij in het vak.

Naast zijn werk voor de afdeling Horst van de Limburgse Bijenhoudersbond heeft hij een belangrijke rol gespeeld bij de oprichting van de Milieugroep Horst en de Stichting Horster Landschap. In het dagelijks leven is Joep Verhaegh leraar Duits aan het Dendron College te Horst.

advertentie



De Immenhof

Vekhandel voor de imker

Kijk op www.immenhof.nl

voor prijscourant, aanbiedingen, markten enz.

Geopend: Zaterdag van 8.00 - 12.00 en na telefonische afspraak.

Harremaatweg 36, 3781 NJ Vooorthuizen, 0342-47 28 37/06-53 18 20 06

E-mail: info@immenhof.nl / www.immenhof.nl

t/m 3 september Amsterdam

Tentoonstelling 'Stadse Beesten' in het Amsterdams Historisch Meusum. Het museum is sinds 10 maart jl. veranderd in een natuureservaat.

t/m eind september Overloon

Iedere zondagmiddag van 13.30-16.00 uur zijn imkers van de imkervereniging Regio Venray in Zoo Parc Overloon, Stevensbeekseweg 19-21, aanwezig om het publiek te woord te staan. Tevens demonstraties inzetten kunststraat, honing slingeren, uitleg bijenkast en materiaal en het merken van koningininnen. Openingstijden: t/m juni: 09.30-18.00 uur, juli en augustus: 09.00-18.00 uur en september: 10.00-17.00 uur.

18 juni Rhenen

Open dag van 10.00-17.00 uur bij imkersbedrijf 'De Werkbij', Noordelijke Meentsteeg 18, toegang gratis. Inl. 0317-61 29 42, www.dewerkbij.nl of E: info@dewerkbij.nl

19 juni Haarlem

De VBBN subvereniging Haarlem e.O. houdt haar tweede Open Dag. Diverse bijenstallen in de regio Kennemerland, waaronder die van de Stadskweektuin in Haarlem (Kleverlaan 9) en Kinderboerderij 't Molentje in Heemstede (Van Rapperdlaan 1) zijn die dag van 12.00-15.00 uur voor het publiek geopend. Kinderen kunnen zich als imker kleden, kaarsen rollen en mogen de imker helpen met het ontzegelen en slingeren van de honingramen. De toegang is gratis. Inl.: Pim Lemmers, 06-51 49 33 10.

19 juni Oeffelt (bij Cuijk)

Open dag van 11.00-16.00 uur op bijenstand 'De Vilt', Krolhoek. Inl.: 0485-31 50 82, E: avkoot45@hotmail.com

19 juni Reusel

Open dag met bijenmarkt van 11.00-17.00 uur, bij de 'Bijencirkel', Burg. Willekenslaan. Drachtplantentuin en bijenhal zijn gratis toegankelijk. Inl.: Peter Lauwers, 0497-64 29 04, E: p.lauwers2chello.nl of Pierre Sanders, 0497-64 21 68.

26 juni Bergeijk

Open tuindag en Kempische natuurmarkt van 12.00-17.00 uur met als thema: 'Ecologisch (ver)bouwen'. Meer dan 40 kramen met biologische en ecologische producten, volksmuziek en dans door het Kempisch Volksorkest, rondleidingen in de tuin en biologische hapjes op het terras. De wilde plantentuin heeft een insectenhotel en insectenmuur, een poel, een bio-